

Univerzita Palackého v Olomouci
Přírodovědecká fakulta
Katedra ekologie a životního prostředí

Vztah mezi proenvironmentalitou a životní spokojeností

Tereza Dudkevičová

Bakalářská práce
předložená
na Katedře ekologie a životního prostředí
Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

jako součást požadavků
na získání titulu Bc. v oboru
Ekologie a ochrana životního prostředí

Vedoucí práce: doc. RNDr. Mgr. Ivan Hadrián Tuf, Ph.D.

Olomouc 2022

Dudkevičová T. 2022. Vztah mezi proenvironmentalitou a životní spokojeností. [bakalářská práce]. Olomouc: Katedra ekologie a ŽP PřF UP v Olomouci, 43 s. 2 přílohy. Česky.

Abstrakt

Táto práce se zabývala vztahem mezi proenvironmentalitou a životní spokojeností. Hlavním cílem práce bylo zjistit, zda existuje mezi těmito dvěma proměnnými vztah. Jako metoda byla zvolena dvě dotazníková šetření. První dotazníkové šetření mělo za účel zjistit, zda existuje vztah mezi proenvironmentálními postoji a životní spokojeností. Pozitivní korelace byla prokázána pouze u žen. Dále byla porovnávána míra proenvironmentality v závislosti na osobnostních charakteristikách a pohlaví. Optimistické ženy vykazovaly vyšší míru proenvironmentality než ženy pesimistické, podobně introvertní muži byli více proenvironmentální než muži extrovertní. Druhé dotazníkové šetření zjišťovalo, jaký vliv má vybraná proenvironmentálně zaměřená aktivita na vnímání subjektivní životní spokojenosti a také na momentální náladu. Za proenvironmentální aktivitu bylo zvoleno uklízení odpadků, kterého se lidé mohli dobrovolně účastnit. Průměrná hodnocení vnímané životní spokojenosti a nálady se po vykonání aktivity zlepšila.

Klíčová slova: environmentální psychologie, proenvironmentální chování, proenvironmentální postoje, trojsložkový model postoje

Dudkevičová, T. 2022. Relationship between proenvironmentality and life satisfaction. [bachelor's thesis]. Olomouc: Department of Ecology and Environmental Sciences, Faculty of Science, Palacky University of Olomouc. 43 pp. 2 Appendices. Czech.

Abstract

In this work, the relationship between pro-environmentality and life satisfaction was discussed. The main objective was to find out whether or not there is a relationship between these two variables. This was achieved via two questionnaire surveys. The first questionnaire survey determined if there is an relationship between pro-environmental attitudes and life satisfaction. Positive relationship was proven only in women. Pro-environmentality in the relationship to personality characteristics and gender was also examined. Optimistic women were more pro-environmental than pessimistic and, conversely, introverted men were the more pro-environmental than extroverted. The second questionnaire survey tried to establish the influence of pro-environmentally focused activity on the subjective perception of the life satisfaction and current mood. The chosen activity was voluntary waste cleanup. The average assessment of life satisfaction and mood improved after the activity.

Key words: environmental psychology, pro-environmental attitudes, pro-environmental behavior, tripartite model of attitude

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením doc. RNDr. Mgr. Ivana Hadriána Tufa, Ph.D., a jen s použitím citovaných literárních pramenů.

V Olomouci dne

Obsah

SEZNAM TABULEK.....	VII
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	VIII
1 ÚVOD.....	1
1.1 CO JE POSTOJ?.....	1
1.2 PROENVIRONMENTÁLNÍ POSTOJE.....	3
1.3 ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST.....	6
1.4 PROENVIRONMENTALITA A ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST.....	7
2 CÍLE PRÁCE.....	10
3 MATERIÁL A METODY.....	11
3.1 MĚŘENÍ NEVIDITELNÝCH VELIČIN.....	11
3.2 ZKOUMANÝ VZOREK.....	12
3.3 ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST.....	12
3.4 PROENVIRONMENTÁLNÍ POSTOJE.....	13
3.5 DALŠÍ SOUVISEJÍCÍ FAKTORY.....	15
3.6 VÝZKUM V TERÉNU – UKLIĎME OLOMOUC.....	15
3.6.1 <i>Dotazník před akcí</i>	15
3.6.2 <i>Dotazník po akci</i>	16
3.7 METODY ZPRACOVÁNÍ DAT.....	16
4 VÝSLEDKY.....	18
4.1 VÝSLEDKY DOTAZNÍKU JSTE ŠŤASTNÍ? A JAKOU MÁ TO ŠTĚSTÍ BARVU?.....	18
4.1.1 <i>Proenvironmentalita a životní spokojenost</i>	19
4.1.2 <i>Jsou optimistické ženy více proenvironmentální?</i>	21
4.1.3 <i>Jak jsou na tom jednotlivé složky postoje?</i>	23
4.2 VÝSLEDKY DOTAZNÍKU UKLIĎME OLOMOUC.....	26
5 DISKUZE.....	30
5.1 JSTE ŠŤASTNÍ? A JAKOU MÁ TO ŠTĚSTÍ BARVU?.....	30
5.2 UKLIĎME OLOMOUC.....	33
6 ZÁVĚR.....	36
7 LITERATURA.....	37
PŘÍLOHY.....	43
PŘÍLOHA A.....	44
PŘÍLOHA B.....	50

Seznam tabulek

Tab. 1	Hodnoty korelačních koeficientů pro vztah mezi celkovou spokojeností a proenvironmentalitou a jednotlivými složkami postoje.....	21
Tab. 2	Kontingenční tabulka rozdělení respondentů podle toho, jakého skóre spokojenosti a proenvironmentality dosáhli	21
Tab. 3	Kontingenční tabulka popisující vztah mezi mírou proenvironmentality a mírou optimismu a pesimismu u mužů.....	22
Tab. 4	Kontingenční tabulka popisující vztah mezi mírou proenvironmentality a mírou optimismu a pesimismu u žen.....	23
Tab. 5	Přehledová tabulka minimálního, průměrného a maximálního skóre dosaženého v dotazníkovém šetření	24
Tab. 6	Korelační koeficienty mezi jednotlivými složkami postoje vzájemně mezi sebou a celkovou spokojeností	26
Tab. 7	Odpovědi z prvního dotazníku vyplněného před úklidovou akcí	27
Tab. 8	Vysvětlení respondentů, proč se rozhodli zúčastnit úklidové akce	27
Tab. 9	Odpovědi respondentů na otázku ohledně preference životních hodnot a hodnocené výroky	28
Tab. 10	Srovnání dat sebraných před úklidovou akcí a po ní	29
Tab. 11	Odpovědi na otázku, co respondentům přinesla úklidová akce.....	29

Seznam obrázků

Obr. 1 Počet vyplněných dotazníků v průběhu časového období od 18. 1. až do 2. 2. 2022	19
Obr. 2 Rozdělení respondentů podle věku a vzdělání.....	19
Obr. 3 Rozdělení respondentů dle pohlaví a osobnostních charakteristik	19
Obr. 4 Zobrazení vztahu celkové životní spokojenosti a celkového proenvironmentálního skóre	20
Obr. 5 Četnosti respondentů v jednotlivých intervalech proenvironmentality a spokojenosti	20
Obr. 6 Graf znázorňující vztah celkového skóre proenvironmentality a skóre celkové spokojenosti u mužů a žen	22
Obr. 7 Grafy znázorňující četnosti odpovědí na otázky zaměřené na kognitivní složku postoje	24
Obr. 8 Grafy znázorňující četnosti odpovědí na otázky zaměřené na afektivní složku postoje	25
Obr. 9 Grafy znázorňující četnosti odpovědí na otázky zaměřené na behaviorální složku postoje	26
Obr. 10 Graf znázorňující průměrnou náladu a životní spokojenost respondentů před akcí a po akci	28

Poděkování

Na prvním místě bych chtěla velmi poděkovat doc. Ivanu Hadriánu Tufovi za to, že mi vyšel vstříc při výběru tohoto tématu a v průběhu celé tvorby mi byl nápomocen svými vědomostmi, radami, zkušenostmi a rozšiřující literaturou. Dále můj dík patří Mgr. Michalu Bartošovi, Ph.D., a PhDr. Janu Krajhanzlovi, Ph.D., za inspirující literaturu i cenné rady. Velmi děkuji své bývalé třídní učitelce Mgr. Lucii Pikové z Wichterlova gymnázia za rozšíření dotazníku mezi studenty středních škol. Za pomoc se statistikou si můj dík zaslouží Bc. Michaela Farna. Svým přátelům děkuji za pomoc při šíření dotazníku. Své rodině děkuji za podporu v průběhu psaní práce.

V Olomouci, 30. dubna 2022

1 Úvod

Ekologie je vědou o vzájemných vztazích mezi organismy a jejich prostředím. Tedy i mezi námi. A variabilita vztahů lidí k prostředí je velmi rozmanitá. Věda, která se blíže zabývá vztahy mezi člověkem a životním prostředím, se nazývá environmentální psychologie. Jedná se o poměrně nové odvětví psychologie, v němž se otevírá prostor pro spojení poznatků z ekologie a psychologie. Toto propojení nám může poskytnout cenné poznatky o vztahu člověka k životnímu prostředí. Můžeme zjišťovat, jak se lidé liší v postojích k různým otázkám ekologie a ochrany přírody, jak se k prostředí chovají, a zjišťovat, co je k tomu vede, a co jejich postoje a chování ovlivňuje. Podobné výzkumy mohou být velmi přínosné pro budoucnost ekologie i ochrany životního prostředí.

1.1 Co je postoj?

Ještě před tím, než se blíže podíváme na problematiku proenvironmentálních postojů, musíme si udělat krátké historické okénko a vrátit se do doby, kdy studium postojů ještě stálo na samém počátku své velké budoucnosti. Dříve, než si povíme o tom, co postoj je nebo není, jak ho charakterizovat, změnit nebo změřit, se nejprve musíme podívat na to, kdo ho tak proslavil. Kdo vlastně položil základy vědě, o které se tak dlouho říkalo, že je „vědou o postojích“?

Psal se rok 1913, když dvě osoby, které spojoval zájem o polské migranty, spojily své síly a sepsaly dílo, které dalo za vznik sociologii a sociální psychologii. Byly jimi polský filozof Florian Znaniecki a americký profesor sociologie William Thomas. Tito dva muži následně spojili své síly a během let usilovné práce vydali pětisvazkové dílo *The Polish Peasant In Europe And America*, které je dnes pokládáno za klasiku v oblasti sociologie. Klasickým je mimo jiné proto, že v něm autoři definovali sociologii jako vědecké studium postojů (Thomas a Znaniecki 1918).

Toto dílo hodnotili jako klíčové pro rozvoj sociologie i studia postojů například Gordon Allport nebo Herbert Blumer. Allport jim připisal zásluhu za to, že postoje postavili do středu zájmu sociologie a Blumer ve své knize *Critiques of Research in the Social Sciences* vyzdvihoval jejich metodologický přístup, který zásadně přispěl k vzniku sociologie jako samostatné vědní disciplíny (Allport 1935; Blumer 1939).

Sociologie jako vědecká disciplína je tedy založena a postoje jsou určeny jako hlavní téma jejího zájmu. Co ale postoj je? Podle Allporta je postoj abstraktní termín, který znamená pro každého, kdo se jím zabývá, něco trochu jiného (Allport 1935). Což

je tvrzení poměrně aktuální i dnes. Postoj byl za posledních sto let definován mnohokrát, ale tyto definice mají jisté společné znaky:

- Postoj je relativně dlouhodobě stabilní vztah k objektu (Allport 1935; Krech a Crutchfield 1948; Heberlein 2012).
- Postoj zahrnuje hodnocení – kladné, záporné nebo neutrální (Albarracin a Wyer 2001; Kruglanski a Stroebe 2012).
- Postoje jsou získané, nikoliv vrozené (Campbell 1963; Eagly a Chaiken 2007)¹.
- Postoje nemusí být přímo pozorovatelné (Eagly a Chaiken 2007; Heberlein 2012).
- Postoje se mohou manifestovat prostřednictvím emoční reakce nebo konkrétního chování (Eagly a Chaiken 2007; Heberlein 2012).

Postoj si tedy můžeme představit jako mentální konstrukt, který se v člověku utvořil po prvotním kontaktu s objektem postoje. Každý další kontakt s tímto objektem vyvolá reakci – projeví se postoj. Postoj se může manifestovat pomocí různých procesů, pomocí kterých se může i utvářet (Eagly a Chaiken 2007). Tyto procesy můžeme obecně rozdělit do tří kategorií – kognitivní, afektivní a behaviorální. Takto vypadá rovněž i klasický model postoje, hojně zastávaný různými výzkumníky (např. Greenwald 1968; Maloney a Ward 1973; Breckler 1984). Co ale tyto složky – nazývané též komponenty – vlastně znamenají?

Kognitivní složka postoje zahrnuje naše názory a přesvědčení, které k objektu postoje zastáváme. Tyto názory jsou ovlivňovány konkrétními znalostmi a zkušenostmi získanými předchozími interakcemi s objekty postoje (Ajzen 2005). Další složkou je složka afektivní. Ta zahrnuje emoce a pocity, které k objektu postoje cítíme. Tato složka vyvolává asi nejméně kontroverze, protože na existenci této složky se shodují snad všichni². Emoce jsou totiž častou a poměrně dobře pozorovatelnou manifestací postoje (Ajzen 2005; Eagly a Chaiken 2007).

To se však nedá tvrdit o složce behaviorální, která vyvolává vášnivé debaty a je předmětem mnoha výzkumů. Tato složka zahrnuje to, co skutečně děláme, jak se k objektu postoje zachováme, když jsme s ním přímo konfrontováni (Breckler 1984). Zde to začíná být opravdu zajímavé, protože mnoho výzkumníků předpokládalo, že pozitivní postoj ukotvený v afektivní a kognitivní složce se bude manifestovat i ve složce

¹ Panuje i názor, že některé postoje mají předpoklad v genetice – například strach z hadů nebo výšek (Tesser 1993; Olson a kol. 2001).

² Podle Fishbeina a Ajzena jsou postoj a afekt rozdílné věci (Fishbein a Ajzen 2000).

behaviorální a naše chování bude odpovídat našim emočním prožitkům a znalostem o objektu postoje (Heberlein a Black 1981; Scott a Willits 1994). Znamenalo by to, že pokud známe postoje lidí, můžeme předpovídat, jak se v určitých situacích zachovají. A to je jedním z hlavních cílů a funkcí psychologie – dokázat předpovídat lidské chování (Plháková 2007).

Problematika je však složitější a bylo by vhodné na scénu uvést postoje proenvironmentální. Máme definovány složky postoje a víme, co od postojů můžeme zhruba čekat, Nyní se na postojovou problematiku můžeme podívat konkrétněji v následujících odstavcích.

1.2 Proenvironmentální postoje

Studium proenvironmentálních postojů se stejně jako studium postojů obecně potýká s mnohými problémy. Možná na tomto poli panuje však ještě větší chaos, protože se do studia postojů pouští i lidé bez příslušného sociologického vzdělání – environmentalisté, ekologové a ochranáři (Heberlein 2012). Jiní výzkumníci dokonce zastávají názor, že ekologie samotná je výhradně psychologickým problémem (Maloney a Ward 1973).

Pravdou zůstává, že postoj je velmi komplexním jevem, který, ač dlouhodobě stálý, může být manifestován různě v závislosti na mnoha faktorech (Eagly a Chaiken 2007). A něco takového se nedá změřit tak jednoduše, jak to je pro přírodovědné obory typické. Lidskou duši nelze rozpitvat, abychom se podívali, co a proč si lidé doopravdy myslí. To, jak člověk je nebo není proenvironmentální, nelze změřit, protože do toho vstupuje počet proměnných, které zkrátka nejsou všechny postihnutečné jedinou, byť sebekomplexnější metodou. Můžeme se o to snažit, přesto však musíme mít vždy na paměti, že výsledný údaj bude velmi orientační.

Dějiny měření proenvironmentálních postojů nesahají do hloubky, ale co jim schází na historii, to dohání pestrostí svých metod. Výzkumníci totiž vymýšleli další a další metody, jak proenvironmentalitu měřit (McIntyre a Milfont, 2016). Zajímaly je postoje a jejich souvislosti s chováním (Bamberg 2003), znalostmi (Maloney a kol. 1975), hodnotami (Milfont a Duckitt 2010), ale i vlivy osobnosti (Hirsh 2010). Každý se zaměřoval na něco trochu jiného, proto mu nevyhovovala již vynalezená metoda a raději si vymyslel svou vlastní (Gifford a Sussman 2012). Některé metody byly ale přeci jen uznávanější, a tedy i užívanější než jiné, a bylo by vhodné je zde zmínit, abychom si přiblížili pozadí této problematiky.

Než se ale na konkrétní metody měření podíváme, pojďme se seznámit se dvěma pojmy popisujícími dva protikladné myšlenkové směry, které jsou pro environmentální psychologii stěžejní a výzkumníci s nimi často pracují (např. Dunlap a Van Liere 1978; Thompson a Barton 1994; Milfont a Duckitt 2010). Jedná se o antropocentrismus a biocentrismus. Tyto dva myšlenkové proudy se liší v tom, koho nebo co považují za svůj střed. U antropocentrismu je středem všeho člověk, který je zároveň nad všechno nadřazen – tedy i nad přírodu. Podle tohoto myšlenkového směru příroda sama o sobě nemá žádnou zvláštní hodnotu – hodnotnou se stává, až když je využívána člověkem. Protipólem antropocentrismu je biocentrismus. Biocentrismus chápe člověka jako součást přírody a jako druh ho staví do rovnosti s ostatními druhy. Podle biocentrismu zde příroda není proto, aby sloužila člověku, a je hodnotná sama o sobě (Krajhanzl 2014).

Do historie měření proenvironmentálních postojů se patrně nejvýznamněji zapsal Riley E. Dunlap, který spolu s Williamem Cattonem stojí za zrodem *Nového environmentálního paradigmatu* (New Environmental Paradigm, zkráceně NEP; Catton a Dunlap 1978). Tento koncept se začal vyvíjet koncem 70. let 20. století a významně se zasadil o to, že se sociologie začala zabývat vztahem mezi lidmi a životním prostředím. Do té doby se výzkumníci zabývali hlavně tím, jak životní prostředí působí na člověka a jeho psychiku, a ne na to, jak na životní prostředí působí člověk (Maloney a Ward 1973). Tato výzkumná tendence byla výsledkem dominantního sociálního paradigmatu, které stálo na myšlence lidské výjimečnosti (Human Exceptionalism Paradigm, zkráceně HEP).

Dunlap chtěl HEP nahradit něčím realističtějším, a tak spolu s Van Lierem přišli s jednoduchým dvanáctipoložkovým dotazníkem, který měřil proekologický pohled na svět. Dvě třetiny otázek byly pro NEP (čili biocentrické) a čtyři zbylé proti němu (čili antropocentrické). Sami autoři si uvědomovali, že jejich NEP dotazník představuje postoje jen velmi obecné, od kterých se nedá čekat, že by predikovaly nějaké specifické chování (Dunlap a Van Liere 1978). Každopádně se jim povedlo stvořit hojně užívanou metodu pro měření nově utvořeného paradigmatu a ke klasické antropocentrické sociologii tak přibyla její biocentrická sestra – environmentální sociologie.

Téhož roku byla vyvinuta Russellem a Joan Weigelovými podobná škála, která měřila environmentální zájem (The Environmental Concern Scale). Tato škála obsahovala 16 prohlášení, jejichž ústředním tématem byla ochránářská problematika

a znečištění (Weigel a Weigel 1978). Jedná se, stejně jako v předchozím případě, o škálu, která měří zcela obecné postoje a dnes je již poměrně zastaralá (McIntyre a Milfont 2016).

Propracovanější škálu založenou na klasické teorii o postojích sestrojil výzkumný tým Brauchta, Maloneyho a Warda. Stalo se tak ještě před tím, než Dunlap publikoval své *Nové environmentální paradigma* – v roce 1975. Maloney a Ward totiž již předtím věřili, že ekologie je výhradně psychologickým problémem, a proto už v roce 1973 přišli se 128 položkovým dotazníkem o environmentálních postojích a znalostech (Maloney a Ward 1973). Tento dotazník posléze s Brauchtem o dva roky později upravili tak, že obsahoval čtyři subškály týkající se emocí, verbálního závazku, aktuálního závazku a znalostí. Verbální závazek zde představoval kognitivní složku postoje a aktuální závazek pak složku behaviorální (Maloney a kol. 1975).

Na biocentrické (potažmo ekocentrické) a antropocentrické postoje byl zaměřen dotazník stvořený Thompsonem a Bartonem v roce 1994. Dotazník obsahoval 32 otázek a byl rozdělen na tři subškály. Ekocentrická škála obsahovala 12 položek a měřila, do jaké míry je respondent přesvědčen o tom, zda má příroda hodnotu sama o sobě. Antropocentrická škála měřila postoj opačný – do jaké míry respondent věří, že příroda má hodnotu jen pokud slouží lidem – a obsahovala 11 položek. Škála měřící apatii či nezájem o problémy spojené s životním prostředím obsahovala 9 položek (Thompson a Barton 1994).

Za velmi obsáhlou škálu můžeme považovat *Inventář environmentálních postojů* (Environmental Attitudes Inventory) od Milfonta a Duckitta stvořenou v roce 2010. Tento inventář čítá v plné verzi 120 položek, které jsou členěny do 12 dimenzí, které mají za cíl pokrýt co nejširší rozsah možných environmentálních postojů. I zde je patrné biocentrické a antropocentrické dělení táhnoucí se napříč celým dotazníkem a jeho tématy. Dotazník například rozlišuje mezi ochranou motivovanou biocentrickým zájmem a antropocentrickými obavami z toho, že dojdou zdroje pro další rozvoj (Milfont a Duckitt 2010).

To byl tedy krátký exkurz do měření proenvironmentálních postojů. Dotazníků existuje celá řada a nedá se tvrdit, že by existoval jeden jediný vhodný dotazník. Každý z dotazníků má svá specifika a hodí se pro odlišné typy výzkumů. Podobně to je i s druhým zkoumaným fenoménem – životní spokojeností, se kterou se blíže seznámíme v následující podkapitole.

1.3 Životní spokojenost

Výzkum a měření životní spokojenosti spadá pod obor pozitivní psychologie. Pozitivní psychologie je směr, který vznikl vymezením se proti studiu striktně negativních faktorů lidského života, kterými jsou například duševní nemoci a poruchy, stresory a jiná psychická zátěž. Předmětem zkoumání pozitivní psychologie jsou tedy jevy odlišné – například altruismus, láska, naděje, štěstí nebo životní spokojenost. Na rozdíl od klinické psychologie se tedy nesoustředí na nápravu a léčbu, ale na rozvoj jedince (Seligman a Csikszentmihalyi 2000).

Životní spokojenost v roce 1978 výzkumníci Shin a Johnson pojali jako globální hodnocení života jako celku podle kritérií, která si zvolí každý jedinec sám (Shin a Johnson 1978). Tato definice se pro měření spokojenosti se životem používá dodnes (Gilligan a Huebner 2007; Proctor a kol. 2010). Toto pojetí je vhodné i proto, že každý jedinec má svůj vlastní názor na to, co je pro něj v životě důležité – každý má zkrátka jiný systém hodnot a co je důležité pro jednoho, může být bezpředmětným pro druhého (Pavot a Diener 1993; Hamplová 2004).

Z této definice metodologicky vychází unidimenzionální dotazníky, které měří globální úroveň životní spokojenosti jedince. Jako příklad zde můžeme uvést *Škálu spokojenosti se životem* (Satisfaction with Life Scale, zkráceně SWLS), kterou sestavil výzkumný tým pod vedením Eda Dienera. Dotazník je tvořen pěti obecnými výroky, se kterými respondent může nesouhlasit nebo souhlasit na škále od 1 do 7 (1 – zcela nesouhlasím, 7 – zcela souhlasím; Diener a kol. 1985). Odpovědi se následně sečtou a vydělí počtem otázek, čímž získáme jediné skóre vypovídající o celkové životní spokojenosti (Proctor a kol 2010).

Hodnocení spokojenosti s běžnými doménami jako je zdraví, materiální zabezpečení nebo vztahy nám může poskytnout multidimenzionální dotazník. Je však dobré mít na paměti, že stále platí, že různým doménám respondenti mohou přisuzovat jinou úroveň důležitosti a také, že se tato důležitost mění s postupujícím věkem a tím, jak se mění naše hodnoty. Například zdraví a dobré sociální vztahy se stanou více relevantními až v pokročilejším věku (Herzog a Rodgers 1981).

Příkladem multidimenzionálního dotazníku je *Rozšířená škála životní spokojenosti* (Extended Satisfaction with Life Scale, zkráceně ESWLS), měřící spokojenost napříč devíti doménami (např. osobní a sociální život, fyzický vzhled, rodinný život, zaměstnání). Dotazník čítá 50 položek a každá doména je reprezentována

pěti otázkami s výjimkou spokojenosti se zaměstnáním – ta je zahrnuta v 10 otázkách (Vincent a kol. 1996).

Oba typy dotazníků mají své výhody i nevýhody. Unidimenzionální dotazník umožní respondentovi jakési srovnání priorit, podle kterých pak zhodnotí celkovou životní spokojenost. Výzkumník se však již nedozví, které oblasti života jsou pro respondenta důležité více a které méně. Proto by bylo vhodné do dotazníku zahrnout osobnostní faktory, jako je například míra introverze a extroverze, optimismu a pesimismu nebo otázky týkající se místa kontroly³. První dvě osobnostní charakteristiky asi není nutno nijak blíže představovat, místo kontroly by však bylo vhodné přiblížit.

Originální koncept byl publikován v roce 1966 Julianem Rotterem, který ho pojmenoval jako místo posílení – *Control of Reinforcement* (Rotter 1966). Dnes se však používá označení místo kontroly – *Locus of Control*, a je nám znám hlavně z klinické psychologie jako jeden ze salutoprotektivních činitelů, které se podílejí na odolnosti osobnosti proti nemocem nebo zvládání stresu (Baštecká 2015).

Místo kontroly může být buď vnitřní anebo vnější. Vnitřní místo kontroly mají ti jedinci, kteří věří, že se na svém úspěchu či neúspěchu významně podíleli oni sami. Například žák věří, že dostal špatnou známku z testu proto, že se na něj neučil. Vnější místo kontroly mají naopak ti, kteří své úspěchy či neúspěchy dávají do rukou někomu (nebo něčemu) jinému – jedná se nejčastěji o osud, štěstí, náhodu, nebo třeba jiné osoby. Žák s vnějším místem kontroly by zodpovědnost za svůj neúspěch připsal učitelu (že vymyslel těžký test) anebo tomu, že zkrátka neměl štěstí.

Užitečným by mohlo být doplňující měřítko životních hodnot, s jakým přišli Kasser a Ryan v roce 1996. Tito výzkumníci rozlišili hodnoty na vnitřní a vnější. Vnitřní hodnoty jsou orientované na člověka a soustředí se na témata jako je rozvoj osobnosti, navazování hlubokých emočních vztahů nebo fyzické zdraví. Vnější hodnoty jsou orientovány ven a patří zde například sláva, finanční nezávislost nebo to, jak reprezentativně se člověk obléká (Kasser a Ryan 1996).

1.4 Proenvironmentalita a životní spokojenost

Že by životní spokojenost mohla mít vliv na proenvironmentální postoje a chování lidí napadlo už výzkumný tým vedený Rileym Dunlapem v 70. letech. Dunlap a jeho

³ Bylo dokázáno, že vyšší míra extroverze a optimismu spojená s vnitřním místem kontroly pozitivně koreluje s vyšší životní spokojeností (Steel a kol. 2008).

kolegové předpokládali, že se lidé začnou zajímat o životní prostředí až ve chvíli, kdy mají zajištěny všechny základní potřeby, jako je domov, stravování a další ekonomické zabezpečení (Dunlap a Van Liere 1978). S tím o třicet let později souhlasí i Nordhaus a Shellenberger, kteří jsou toho názoru, že se lidé o životní prostředí starat nebudou, pokud se nebudou mít dobře (Nordhaus a Shellenberger 2004).

Studium životní spokojenosti se ukazuje jako užitečné, protože spokojenější lidé jsou v práci produktivnější a efektivnější, což je velmi výhodné pro ekonomiku (Diener a Seligman 2004). Ukázalo se rovněž, že lidé, kteří jsou nešťastní, více utrácí, a že s jejich rostoucí spotřebou roste i množství vyprodukovaného odpadu a uhlíková stopa (Cryder a kol. 2008; Guven 2010).

Pokud je ekologicky šetrné chování prezentováno jako oběť (tj. něčeho se vzdát – neletět na dovolenou, nejezdit autem, omezit spotřebu), lidé k němu budou zastávat negativní postoj, protože to omezuje jejich osobní štěstí (Brown a Kasser 2005; Furchheim a kol. 2020; Prinzing 2020). Na druhou stranu, pokud proenvironmentální chování zahrnuje sociální interakce nebo zvyšuje společenskou prestiž, pak toto chování zvýší i subjektivní spokojenost (Schmitt a kol. 2018; Binder a Blankenberg 2017). Ani prezentace proenvironmentálního chování jako sociální normy však lidi dostatečně nemotivuje. Vnímají to jako závazek vůči společnosti, ne jako činnost, která jim může potenciálně zvýšit jejich subjektivní pohodu. Proto je podle Michaela Prinzinga možným řešením, že se ekologicky odpovědné chování nebude prezentovat jako přinášení oběti ani závazek, ale jako něco, co potenciálně může přispět ke zvýšení pocitu spokojenosti (Prinzing 2020).

Catherine O'Brien ve své práci zavedla termín „*udržitelné štěstí*“, který definovala jako cestu hledání štěstí, které nevykořisťuje ostatní lidi a životní prostředí zachovává pro budoucí generace. O'Brien věří, že studium štěstí a životní spokojenosti má obrovský potenciál pro přispění k udržitelnosti (O'Brien 2008). Podobný názor zastávají i Wang a Kang. Jsou toho názoru, že šťastnější lidé se více zajímají o prostředí, ve kterém žijí, i o životní prostředí celkově a na základě toho jsou i ochotnější životní prostředí chránit. Ve své práci proto navrhuje, že řešením konfliktu ekonomického růstu a ochranou životního prostředí se může stát zlepšení subjektivní pohody široké veřejnosti (Wang a Kang 2018).

Vztah mezi proenvironmentalitou a životní spokojeností byl studován zejména pomocí konkrétních druhů proenvironmentálních postojů a chování. DeYoung zjistil, že

šetrné chování přispívá k udržování osobní pohody, protože vykonáním prosociálního nebo environmentálního chování je dosaženo vnitřního uspokojení (DeYoung 1996, 2000). Poté může docházet k efektu pozitivní zpětné vazby – šťastnější lidé se více zapojují do podobných aktivit, které jim opět přinesou štěstí (Kasser a Ryan 1996; Brown a Kasser 2005; Kaida a Kaida 2016). Znamená to tedy, že šťastní lidé mají pozitivnější postoje i chování k životnímu prostředí než jejich méně šťastné protějšky?

2 Cíle práce

- Zjistit, zda existuje vztah mezi proenvironmentalitou a životní spokojeností
- Zjistit, jaký vliv má na zmíněný vztah pohlaví a vybrané charakteristiky osobnosti
- Zjistit, zda se změní vnímaná úroveň životní spokojenosti po vykonání proenvironmentálního chování

3 Materiál a metody

V rámci výzkumu bylo nejprve provedeno online dotazníkové šetření a poté následovala část v terénu. Online dotazníkové šetření probíhalo pomocí dotazníku vytvořeného v Google Forms. Terénní část výzkumu byla uskutečněna v rámci akce Uklid'me Olomouc. Účastníci akce měli za úkol vyplnit jeden dotazník před akcí a druhý po akci.

3.1 Měření neviditelných veličin

Z předchozí kapitoly už víme, co postoje a životní spokojenost obnáší. Krom spousty problémů je to také spousta příležitostí, které se dají do určité míry měřit. Při mapování proenvironmentálních postojů si musíme počínat velmi obezřetně a pokud možno se snažit vyhnout chybám, které udělal už někdo před námi. U životní spokojenosti je to asi ještě horší, protože dotazník bude vždy omezen výběrem determinantů. I tyto údaje jsou tedy pouze velmi orientační, což pramení už z toho, že každý člověk má v životě nastaveny odlišné hodnoty (Hamplová 2004).

Pro uskutečnění výzkumné části byla zvolena kvantitativní metoda online dotazníkového šetření. Na rozdíl od metody kvalitativní, kterou je například rozhovor, nám tato metoda umožňuje sebrat velké množství dat za poměrně krátký čas. Je však důležité věnovat dostatek času na přípravu dotazníku, protože na rozdíl od rozhovoru nejsme respondentům k dispozici, aby se mohli případně ptát, když některou otázku nebudou chápat (Vojtíšková a kol. 2017).

Stvořit dobrý dotazník není jednoduchá záležitost, zvláště, když pro sledované fenomény neexistuje žádný standardizovaný dotazník, který by měřil přesně ty veličiny, které chceme. Jak v oblasti proenvironmentálních postojů, tak v oblasti životní spokojenosti, byla dotazníků vytvořena celá řada, z nichž některé byly představeny v předchozí kapitole. Pestrost výzkumných metod byla způsobena tím, že výzkumníci měli odlišné nároky a očekávání od svých výzkumů. Náš případ je obdobný – na základě prostudování toho, jak vypadají ostatní dotazníky, byly vytipovány veličiny, které by mohly být směrodatné pro náš výzkum.

Konečný dotazník sloužící k zjišťování úrovně životní spokojenosti a proenvironmentality čítal 34 otázek, z nichž 33 bylo uzavřených a jedna otevřená. Bylo zahrnuto pět obecných otázek na základní sociodemografické faktory, tři otázky na osobnostní charakteristiky, šest otázek na spokojenost s různými aspekty života a 19 otázek týkajících se proenvironmentality (šest otázek pro každou ze složek postoje

a jednu otázku na vnímání naléhavosti ekologicky šetrného chování). Jediná otevřená otázka v dotazníku se zaměřovala na aktuální náladu respondenta.

Respondenti nejprve vyplnili základní sociodemografické údaje a část dotazníku obsahující otázky na spokojenost. Po vyplnění této části se jim zobrazila část s otázkami zaměřenými na proenvironmentální postoje. Otázky v této části byly v randomizovaném pořadí. K jakékoliv otázce se v průběhu vyplňování bylo možno vrátit (viz příloha A).

Aby dotazník podnítl zájem potenciálních respondentů, dostal název „Jste šťastní? A jakou má to štěstí barvu?“. Dotazník bylo možné vyplnit v období od 18. 1. 2022 do 2. 2. 2022. Poté byl příjem nových odpovědí ukončen. Respondentům za vyplnění dotazníku nebyla nabídnuta ani udělena žádná odměna.

3.2 Zkoumaný vzorek

Ke zkoumání byli z mnoha důvodů zvoleni studenti ve věku 16 až 26 let. Toto omezení bylo implementováno přímo do dotazníku – pokud někdo vybral, že není studentem nebo je teprve žákem na základní škole, dotazník se automaticky odeslal bez možnosti vyplnění zbylých odpovědí. Věk byl v dotazníku koncipován jako uzavřená otázka – respondent mohl svůj aktuální přesný věk vybrat na škále od 16 do 26 let.

Jako některé z výhod pro výběr této skupiny můžeme zmínit například to, že mezi mladé studenty lze dotazník snadno distribuovat prostřednictvím internetového odkazu. Je též výhodné vybrat poměrně homogenní skupinu lidí, protože zde máme šanci vypořádat, jak se ke zkoumaným fenoménům staví konkrétní vzorek populace. Výzkum, do kterého jsou reprezentativně zahrnuty všechny kategorie populace, samozřejmě vede k mnohem hodnotnějším výsledkům, které toho o sledovaném fenoménu mohou vypovídat mnohem více a s větší spolehlivostí. K uskutečnění takového výzkumu by ale bylo potřeba specializovaného výzkumného týmu. Takovéto velké výzkumy sociologického charakteru v České republice provádí například Centrum pro výzkum veřejného mínění. I takové výzkumy jsou však vyhodnocovány s ohledem na věk respondenta čili vycházejí z předpokladu, že různé věkové skupiny se k daným tématům stavějí odlišně.

3.3 Životní spokojenost

Přímo na spokojenost se v dotazníku zaměřovalo šest otázek. Otázky cílily na spokojenost s různými aspekty života – od klasických, jako je rodina nebo partner, přes

kategorie specifické pro studenty (spokojenost se studiem), až po otázky zaměřené na přírodu a životní prostředí. Spokojenost byla až na jednu výjimku hodnocena na sedmibodové Likertově škále (v rozsahu 6 – zcela spokojený, 5 – velmi spokojený, 4 – spíše spokojený, 3 – spíše nespokojený, 2 – velmi nespokojený, 1 – zcela nespokojený, 0 – neumím odpovědět).

Tato část dotazníku byla přizpůsobena na míru cílové skupině – není například relevantní se studentů ptát na to, jak spokojeni jsou se svým příjmem, neboť předpokládáme, že většina z nich dostává peníze od rodičů, případně chodí zároveň se studiem do práce na částečný úvazek. Spokojenost s penězi však do dotazníku zahrnuta byla, a to formou otázky: „Jak jste spokojeni s množstvím peněz, které Vám zůstává na volnočasové aktivity?“ Rovněž předpokládáme, že lidé v tomto věku jsou až na výjimky zdraví, a tudíž nebyla do dotazníku zahrnuta otázka týkající se spokojenosti se zdravotním stavem. Místo spokojenosti s pracovním životem byla uvedena otázka zaměřující se na spokojenost se studiem, protože předpokládáme, že hlavní náplní života studenta je studium, nikoliv práce.

V souvislosti s druhou částí dotazníku, která se zabývala proenvironmentalitou, byly zařazeny dvě otázky na toto téma i zde. Jednalo se o spokojenost s dostupností přírody a spokojenost s životním prostředím – obojí bylo zaměřeno na okolí bydliště.

V otázce ohledně partnera bylo zohledněno, že i člověk bez partnera může být spokojený (například po rozchodu). Tato otázka byla tedy škálována odlišně – na výběr bylo pouze ze 4 odpovědí (6 – s partnerem a spokojený, 4 – s partnerem a nespokojený, 3 – bez partnera a spokojený, 1 – bez partnera a nespokojený).

Část dotazníku týkající se životní spokojenosti byla zakončena otevřenou otázkou, která se týkala respondentovy aktuální nálady. Tato otázka sloužila jako kontrolní. Pokud někdo v dotazníku vyjádřil, že je se vším nespokojený a do aktuální nálady napsal, že má zrovna velmi špatnou náladu, může to nasvědčovat, že poskytnuté odpovědi mohly být touto momentální náladou zkresleny.

3.4 Proenvironmentální postoje

Tato část dotazníku čítala celkem 19 položek. Jedna otázka se týkala toho, do jaké míry respondent vnímá jako naléhavé chovat se proenvironmentálně. Tato otázka sloužila, podobně jako otázka na aktuální náladu, jako kontrolní. Zbylých 18 položek bylo rozděleno do 3 subškál po 6 otázkách, které měly za cíl měřit jednotlivé složky postoje,

jež byly definovány v předchozí podkapitole o postojích – tedy složku kognitivní, afektivní a behaviorální. Tento přístup má oporu nejen v definici postoje jako takového, ale i ve výzkumu postojů environmentálních – tímto schématem se řídila například i výzkumná skupina Maloneyho, Warda a Brauchta, která však do svého dotazníku měla zakomponované i znalosti z oblasti environmentální problematiky. Znalostní část do dotazníku však zahrnuta nebyla, neboť je těžké určit, které konkrétní znalosti by měl člověk mít, aby mohl být považován za proenvironmentálního (Maloney a kol. 1975).

Konkrétní položky užívané v dotazníku nebyly převzaty z jiného dotazníku, ale byly inspirovány obecnými environmentálními aspekty lidského života, jako je například konzumace masa, nákup produktů ekologického zemědělství, podepisování peticí, světelné znečištění, pořízení auta atd. Položky byly vyselektovány tak, aby zachycovaly situace, s nimiž se velmi pravděpodobně setkala většina respondentů této věkové kategorie. Respondenti na prezentované výroky mohli odpovídat formou sedmibodové Likertovy škály (6 – zcela souhlasím, 5 – velmi souhlasím, 4 – spíše souhlasím, 3 – spíše nesouhlasím, 2 – velmi nesouhlasím, 1 – zcela nesouhlasím, 0 – neumím odpovědět). Výroky týkající se odlišných částí postoje byly v randomizovaném pořadí a pro jejich tvorbu bylo využito několika zásad:

Po vzoru Fishbeina a Ajzena byla vyvinuta snaha o co největší specifikaci výroku – zmínění dva výzkumníci radili, že specifikace akce a cíle je zvláště důležitá, protože konečný výrok je pak pro respondenta mnohem lépe představitelný. Můžeme si to ukázat na následujícím výroku: „Kdyby se v mém okolí pořádala úklidová akce (Uklid’me Česko aj.), uvažoval/a bych, že se zúčastním.“ Je zde specifikována akce (uklízet odpadky), cíl (uklidit znečištěný prostor), místo (v okolí bydliště) a pro ještě větší konkretizaci je uvedena i konkrétní organizace (Uklid’me Česko). To všechno jsou faktory, které v respondentovi mohou vyvolat nějaké asociace, lépe si verbálně prezentovanou situaci představí, a tudíž zde panuje předpoklad, že i jeho odpověď bude mít větší vypovídací hodnotu (Ajzen a Fishbein 1977).

McIntyre a Milfont zase varují před zkresleností odpovědí. Když člověk opakovaně odpoví tu stejnou hodnotu na škále, upadne do stereotypu a vyplní tak i zbytek dotazníku (McIntyre a Milfont 2016). Proto je dobré občas škály prohodit a otázky postavit negativně (v tom případě je invertována i bodová škála: 6 – zcela nesouhlasím, 5 – velmi nesouhlasím, 4 – spíše nesouhlasím, 3 – spíše souhlasím, 2 – velmi souhlasím, 1 – zcela souhlasím, 0 – neumím odpovědět).

3.5 Další související faktory

Do dotazníku byly zahrnuty otázky na základní sociodemografické faktory, jako je věk, pohlaví, nejvyšší dosažené vzdělání, aktuálně studovaná škola a velikost místa bydliště. Kromě těchto obecných otázek byly zařazeny i otázky týkající se osobnosti respondenta – konkrétně míra introverze/extroverze, optimismu/pesimismu a místa kontroly.

Na všechny tři sledované osobnostní charakteristiky sice existují celé samostatné dotazníky, které je dokáží poměrně spolehlivě změřit, ale aby to dokázaly, obsahují desítky otázek. Jejich délka a obsáhlost jsou proto nepřijatelné pro užití v tomto výzkumu. Vybrané charakteristiky tedy byly měřeny pouze třemi otázkami. Míra introverze a extroverze a míra optimismu a pesimismu byly měřeny pomocí čtyřbodové škály (6 – extrovert, 4 – spíše extrovert, 3 – spíše introvert, 1 – introvert; 6 – optimista, 4 – spíše optimista, 3 – spíše pesimista, 1 – pesimista).

Místa kontroly bylo měřeno pomocí dvou výroků: „Za to, co se mi v životě děje, jsem zodpovědný pouze já sám“ (pro zjištění vnitřního místa kontroly) a „Můj život je řízen nějakou vnější silou, která ovlivňuje mě i mé činy“ (pro zjištění vnějšího místa kontroly). Je nasnadě, že náš život je ovlivňován jak vnitřními, tak vnějšími vlivy (ne všechno v životě je v naší moci), ale bez přidání této možnosti by se nezjistila míra, do jaké se respondent ztotožňuje s vnitřním nebo vnějším místem kontroly. Proto jsou všechny tři otázky týkající se osobnosti respondenta postaveny tak, aby byl respondent donucen přiklonit se k jednomu nebo druhému pólu.

3.6 Výzkum v terénu – Uklidíme Olomouc

Kromě online dotazníkového šetření zaměřeného na proenvironmentální postoje a životní spokojenost byl proveden výzkum i na reálné situaci. V pondělí 28. března se v Olomouci od 14:00 do 18:00 pořádala úklidová akce Uklidíme Olomouc. Účastníci akce byli požádáni o vyplnění dvou dotazníků – jednoho před akcí a druhého po akci (viz příloha B).

3.6.1 Dotazník před akcí

Tento dotazník čítal osm uzavřených i otevřených otázek. Úvodní otázky zjišťovaly věk a pohlaví respondenta a aktuálně studovaný obor. Dále byla zahrnuta jedna otázka týkající se osobnosti – konkrétně míry extroverze a introverze, hodnocena na čtyřbodové škále (4 – extrovert, 3 – spíše extrovert, 2 – spíše introvert, 1 – introvert). Následovala otevřená otázka zjišťující, co respondenty vedlo k tomu, aby se zúčastnili úklidové akce.

Následovaly tři uzavřené otázky zaměřující se na spokojenost – na celkovou spokojenost se životem, spokojenost v aktuální okamžik a aktuální náladu. Obě otázky týkající se spokojenosti byly hodnoceny na škále 1 až 5 (5 – velmi spokojený, 4 – spíše spokojený, 3 – ani spokojený, ani nespokojený, 2 – spíše nespokojený, 1 – velmi nespokojený).

Otázka týkající se aktuální nálady poskytovala rovněž pět možností na výběr (5 – velmi dobrá, 4 – spíše dobrá, 3 – neutrální, 2 – spíše špatná, 1 – velmi špatná), a kromě toho zde byla přidána i možnost „Jiná“, kde respondent dostal možnost rozepsat se v případě, že mu žádná položka na škále dostatečně nevyhovovala.

Poslední otázka byla převzata z výzkumu hodnot od Kassera a Ryana zmiňovaného již dříve (Kasser a Ryan 1996). Respondenti v ní měli seřadit výroky odkazující na odlišné životní hodnoty podle toho, jak důležité je ve svém životě vnímají. Byly zahrnuty 4 výroky odkazující na vnitřní hodnoty (sebepřijetí a rozvoj osobnosti; navazování hlubokých a trvalých emočních vztahů; být prospěšný lidem ve svém okolí a přinášet užitek; mít dobré fyzické zdraví) a 3 výroky odkazující na vnější hodnoty (být známý, uznávaný a respektovaný; finanční nezávislost a dobře placená práce; být upravený, hezky se oblékat a vypadat reprezentativně).

3.6.2 Dotazník po akci

Dotazník, který následoval po akci, zahrnoval dvě uzavřené a jednu otevřenou otázku. První uzavřená otázka se týkala aktuální nálady – na výběr bylo z pětibodové škály (5 – velmi dobrá, 4 – spíše dobrá, 3 – neutrální, 2 – spíše špatná, 1 – velmi špatná) a stejně jako v dotazníku před akcí i zde byla možnost otevřené odpovědi.

Opakovala se rovněž i otázka týkající se celkové spokojenosti se životem, opět s možností volby na pětibodové škále. Na závěr byla respondentům položena otázka na to, co si myslí, že jim účast na úklidové akci přinesla.

3.7 Metody zpracování dat

Výsledky prvního dotazníku prováděného online pomocí Google Forms, byly převedeny do tabulky v Excelu, kde proběhla tvorba grafů prezentujících základní rozdělení respondentů podle pohlaví, věku a jiných faktorů popisujících charakter respondentů.

K analýze hlavních výsledků byla zvolena korelace. Zvolena byla z důvodu toho, že při analýze životní spokojenosti a proenvironmentálních postojů nelze určit, která proměnná je závislá na které, a v našem případě nás zajímalo, zda mezi sledovanými

proměnnými nějaký vztah vůbec existuje. Pro výpočet míry těsnosti vztahu mezi sledovanými proměnnými byl užit Pearsonův korelační koeficient (r). Homogenita rozptylů byla testována pro dvě porovnávané skupiny mužů a žen pomocí F testu. Rozdíly v proenvironmentálním skóre pro muže a ženy byly testovány pomocí t testu (Lepš a Šmilauer 2014; Hendl 2015). Pomocí programovacího jazyka R byly provedeny výpočty Pearsonových korelačních koeficientů mezi proenvironmentálními postoji, životní spokojeností a jednotlivými složkami postoje.

Dále byl k analýze dat využit software LIPs-Miner. Jedná se o akademický nástroj pro dobývání dat z databází, který rovněž umožňuje provádět analýzy dat a hledání vztahů mezi nimi. V rámci tohoto programu byla využita funkce umožňující kontingenční analýzu dvou atributů. Data vstupující do analýzy je však nutné předzpracovat – je nutné vypočítat číselné intervaly pro dva atributy, které se rozhodneme analyzovat.

Výpočet těchto intervalů proběhl tak, že se zjistila minimální a maximální hodnota celkového skóre, kterého bylo mezi respondenty dosaženo. Pro životní spokojenost bylo minimální skóre 15 bodů a maximální skóre 36 bodů. Rozdíl mezi minimálním a maximálním skóre činil 21 bodů. Tento rozdíl byl tedy následně vydělen šesti, aby se získaly jednotlivé intervaly: 15 až 17 bodů – zcela nespokojen, 18 až 21 bodů – velmi nespokojen, 22 až 25 bodů – spíše nespokojen, 26 až 29 bodů – spíše spokojen, 30 až 33 bodů – velmi spokojen, 34 až 36 – zcela spokojen.

Obdobný postup byl použit k získání intervalů pro celkové proenvironmentální skóre. Minimální dosažené skóre činilo 29 bodů a maximální 99 bodů. Rozdíl minimálního a maximálního skóre byl 70. Tato hodnota byla opět vydělena šesti a získaly se následující intervaly: 29 až 40 bodů – zcela neproenvironmentální, 41 až 52 bodů – velmi neproenvironmentální, 53 až 64 bodů – spíše neproenvironmentální, 65 až 75 bodů – spíše proenvironmentální, 76 až 87 bodů – velmi proenvironmentální, 88 až 99 – zcela proenvironmentální.

4 Výsledky

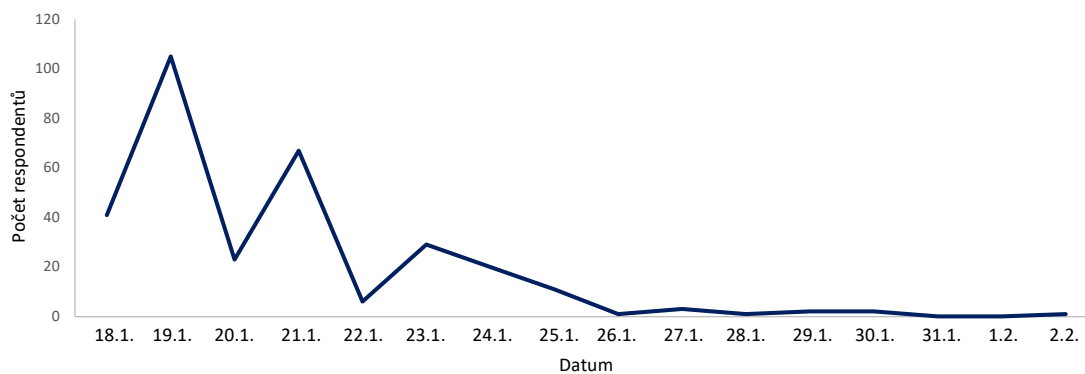
Tato kapitola je rozdělena do dvou částí, v nichž budou prezentovány výsledky dvou provedených dotazníkových šetření. První dotazníkové šetření mělo za cíl odhalit, jestli existuje vztah mezi proenvironmentálními postoji a životní spokojeností. Také zjišťovalo, zda se v míře proenvironmentality liší muži od žen a jak tento vztah mění osobnostní charakteristiky respondenta, konkrétně míra optimismu a pesimismu a míra extroverze a introverze. Výzkumnou otázkou rovněž bylo, zda spolu korelují jednotlivé složky postoje.

Druhé provedené dotazníkové šetření mělo za cíl zjistit, zda se změnilo vnímání vlastní spokojenosti se životem a aktuální nálada po účasti na proenvironmentální aktivitě. Tento dotazník tedy porovnával dvě sady dat – jednu sebranou před zahájením proenvironmentální akce a druhou po proběhlé akci.

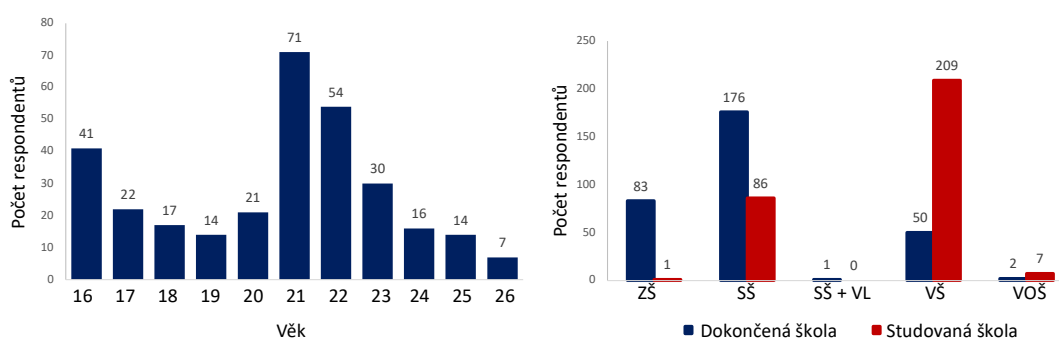
4.1 Výsledky dotazníku Jste šťastní? A jakou má to štěstí barvu?

Tento dotazník byl vyplněn celkem 312 respondenty. Z 312 dotazníků však 10 dotazníků nebylo použitelných pro následné analýzy, neboť respondenti nebyli studenty (9 osob) anebo byli žáky základní školy (1 osoba). Dotazník bylo možné vyplnit v období 18. 1. 2022 až 2. 2. 2022. Největší nárůst odpovědí byl zaznamenán v prvních dnech zveřejnění dotazníku. Od 26. ledna se počet respondentů rapidně snížil a ustálil na hodnotě žádná či jedna nová odpověď denně (obr. 1). Dotazník byl tedy 2. února uzavřen a již nepřijímal nové odpovědi.

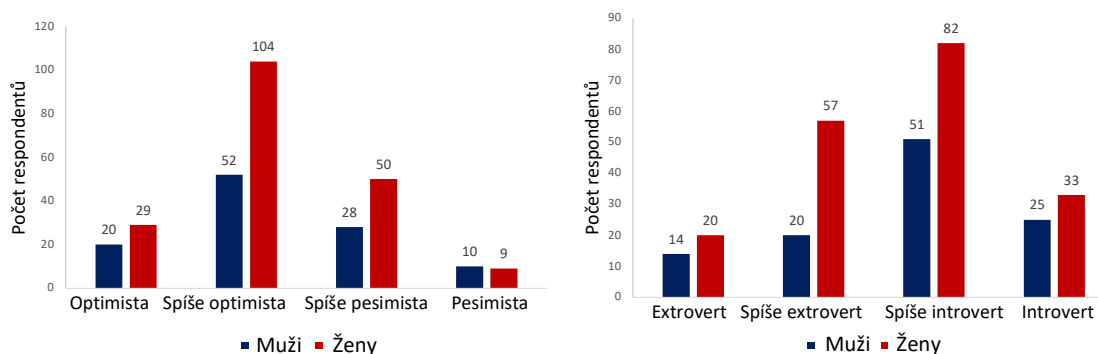
Dotazník vyplnilo 200 žen a 112 mužů. Nejvíce zastoupenou skupinou byli respondenti, jejichž nejvyšší dosažené vzdělání byla střední škola s maturitou a kteří aktuálně studovali školu vysokou. Nejčastější byl věk respondentů 21 let či mírně vyšší (21 let – 71 respondentů, 22 let – 59 respondentů; obr. 2). Co se týče osobnostních charakteristik, respondenti volili častěji hodnoty blíže ke středu (tedy odpovědi začínající slovem „spíše“; obr. 3).

Obr. 1 Počet vyplněných dotazníků v průběhu časového období od 18. 1. až do 2. 2. 2022

Obr. 2 Rozdělení respondentů podle věku a vzdělání. Vysvětlivky: ZŠ = základní škola, SŠ = střední škola, SŠ+VL = střední škola s výučním listem, VŠ = vysoká škola, VOŠ = vyšší odborná škola

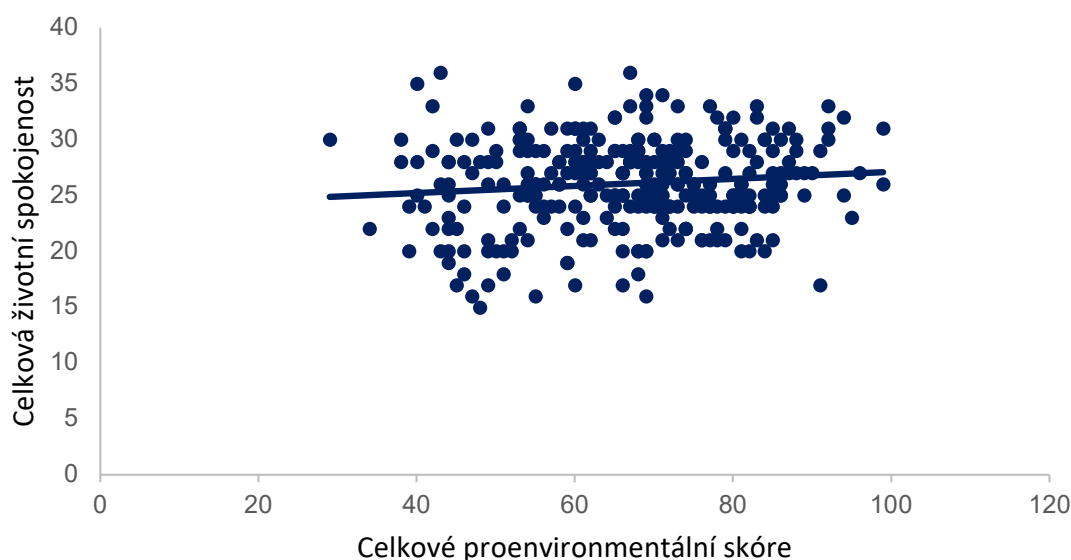
Obr. 3 Rozdělení respondentů dle pohlaví a osobnostních charakteristik

4.1.1 Proenvironmentalita a životní spokojenost

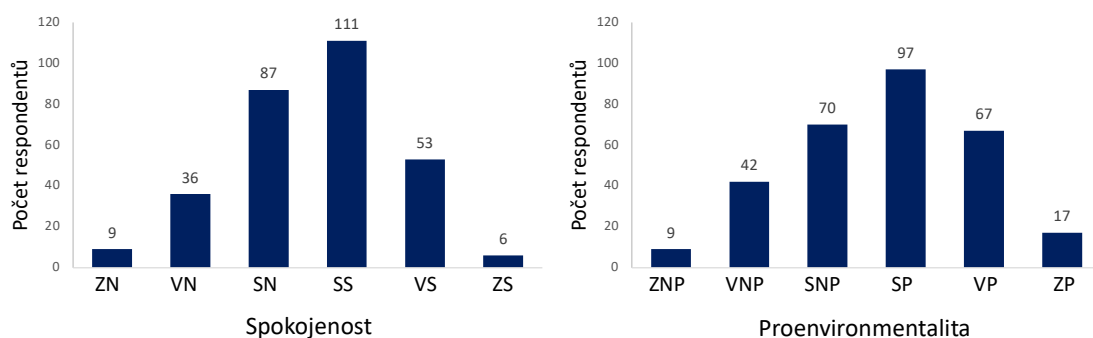
Skóre pro celkovou životní spokojenost bylo vytvořeno sečtením odpovědí na šest otázek, které se v dotazníku týkaly spokojenosti (viz příloha 1; otázky č. 6, 7, 11, 12, 13 a 14). Skóre mohlo tedy nabývat hodnot od 0 do 36. Proenvironmentální skóre bylo vytvořeno sečtením odpovědí na 18 otázek (viz příloha A; otázky č. 16 až 34, vyjma otázky č. 20),

kteřé se týkaly postoje. Toto skóre tedy mohlo nabývat 0 až 108 bodů. Korelace mezi těmito dvěma skóre byla slabá a statisticky nevýznamná (obr. 4; $r = 0,111$, $p = 0,052$).

Statisticky ověřeny byly i vztahy mezi celkovým skóre spokojenosti a jednotlivými složkami postoje. Korelace byly i zde slabé a statisticky nevýznamné, kromě behaviorální složky: spokojenější respondenti se spíše chovali proenvironmentálněji (tab. 1). Rozložení respondentů, co se týče průniků mezi jednotlivými intervaly proenvironmentálního skóre a skóre pro životní spokojenost, bylo vytvořeno pomocí softwaru LIPs-Miner (tab. 2). Většina respondentů se nachází ve středové části tabulky, tedy v průniku středních hodnot obou jednotlivých skóre.

Obr. 4 Zobrazení vztahu celkové životní spokojenosti a celkového proenvironmentálního skóre

Obr. 5 Četnosti respondentů v jednotlivých intervalech proenvironmentality a spokojenosti. Vysvětlivky: ZNP = zcela neproenvironmentální, VNP = velmi neproenvironmentální, SNP = spíše neproenvironmentální, SP = spíše proenvironmentální, VP = velmi proenvironmentální, ZP = zcela proenvironmentální; ZN = zcela nespokojený, VN = velmi nespokojený, SN = spíše nespokojený, SS = spíše spokojený, VS = velmi spokojený, ZS = zcela spokojený

Tab. 1 Hodnoty korelačních koeficientů pro vztah mezi celkovou spokojeností a proenvironmentalitou a jednotlivými složkami postoje

	Celková spokojenost	P hodnota
Celková proenvironmentalita	0,111	0,052
Kognitivní složka	0,064	0,264
Afektivní složka	0,062	0,279
Behaviorální složka	0,151	0,008

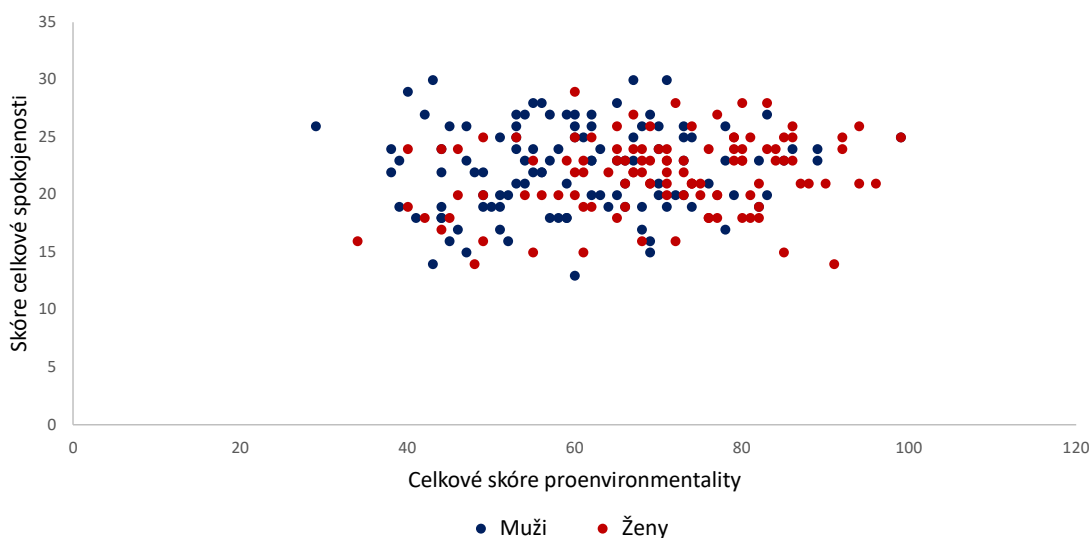
Tab. 2 Kontingenční tabulka rozdělení respondentů podle toho, jakého skóre spokojenosti a proenvironmentality dosáhli

	Zcela spokojen	Velmi spokojen	Spíše spokojen	Spíše nespokojen	Velmi nespokojen	Zcela nespokojen
Zcela proenvironmentální	0	6	7	3	0	1
Velmi proenvironmentální	0	15	17	25	10	0
Spíše proenvironmentální	3	12	41	31	8	2
Spíše neproenvironmentální	1	14	31	17	5	2
Velmi neproenvironmentální	1	4	13	8	12	4
Zcela neproenvironmentální	1	2	2	3	1	0

4.1.2 Jsou optimistické ženy více proenvironmentální?

Z 312 (potažmo 302) respondentů, kteří vyplnili dotazník, bylo celkem 112 mužů a 200 žen. Dotazníky dvou mužů nebyly použitelné pro vyhodnocení, neboť nebyli studenty. Pro tuto část analýzy byly vybrány odpovědi všech zbývajících 110 mužů a pro rovnost výběrů byly vybrány dotazníky od prvních 110 žen, které vyplnily dotazník nejrychleji. V rámci tohoto výběru byla porovnána data míry proenvironmentality a spokojenosti. Ukázalo se, že ženy jsou v průměru více proenvironmentální než muži, a to o 10 bodů (průměrné skóre mužů = 60 a žen = 70, $t = -5,45$, $p < 0,001$). Spokojena jsou obě pohlaví stejně (průměrné skóre mužů = 22,3 a žen = 21,8, $t = 1,05$, $p = 0,293$).

U žen byla prokázána slabá pozitivní korelace mezi celkovou spokojeností a celkovou proenvironmentalitou ($r = 0,226$, $p = 0,017$). U mužů korelace nebyla zjištěna (obr. 6; $r = 0,072$, $p = 0,45$).

Obr. 6 Graf znázorňující vztah celkového skóre proenvironmentality a skóre celkové spokojenosti u mužů a žen

Optimističtí muži byli méně proenvironmentální než optimistické ženy (průměrné skóre optimistických mužů = 61 a žen = 73, $t = -5,49$, $p < 0,001$). U pesimistických mužů a žen nebyly zjištěny rozdíly (průměrné skóre pesimistických mužů = 58 a žen = 64, $t = -1,71$, $p = 0,090$). Optimistické ženy jsou však více proenvironmentální než ženy pesimistické (průměrné skóre optimistických žen = 73 a pesimistických = 64, $t = 3,33$, $p = 0,001$). Mezi optimistickými a pesimistickými muži takový rozdíl nepanuje (průměrné skóre optimistických mužů = 61 a pesimistických = 58, $t = 1,21$, $p = 0,229$).

Tyto výsledky potvrdila i kontingenční analýza v programu LIPs-Miner. Analyzovány byly vztahy mezi mírou celkové proenvironmentality a mírou optimismu a pesimismu odděleně pro muže a ženy. Bylo potvrzeno, že ženy, které jsou spíše optimistické, vykazují vyšší míru proenvironmentality (tab. 4). U mužů tento vztah pozorován nebyl (tab. 3).

Tab. 3 Kontingenční tabulka popisující vztah mezi mírou proenvironmentality a mírou optimismu a pesimismu u mužů

	Optimista	Spíše optimista	Spíše pesimista	Pesimista
Zcela proenvironmentální	1	1	1	0
Velmi proenvironmentální	1	6	3	1
Spíše proenvironmentální	7	15	5	1
Spíše neproenvironmentální	6	19	6	5
Velmi neproenvironmentální	5	7	11	3
Zcela neproenvironmentální	0	4	2	0

Tab. 4 Kontingenční tabulka popisující vztah mezi mírou proenvironmentality a mírou optimismu a pesimismu u žen

	Optimista	Spíše optimista	Spíše pesimista	Pesimista
Zcela proenvironmentální	3	10	1	0
Velmi proenvironmentální	12	31	9	4
Spíše proenvironmentální	11	37	20	1
Spíše neproenvironmentální	2	19	11	2
Velmi neproenvironmentální	1	7	7	1
Zcela neproenvironmentální	0	0	2	1

Při porovnání míry introverze a extroverze u žen nebyl nalezen rozdíl (průměrné skóre extrovertních žen = 71 a introvertních = 70, $t = 0,45$, $p = 0,656$). Ukázalo se však, že introvertní muži jsou více proenvironmentální než muži extrovertní (průměrné skóre extrovertních mužů = 55 a introvertních = 63, $t = -2,75$, $p = 0,007$). Introvertní ženy vykazují vyšší míru proenvironmentality než introvertní muži (průměrné skóre introvertních žen = 70 a mužů = 62, $t = -3,16$, $p = 0,002$).

4.1.3 Jak jsou na tom jednotlivé složky postoje?

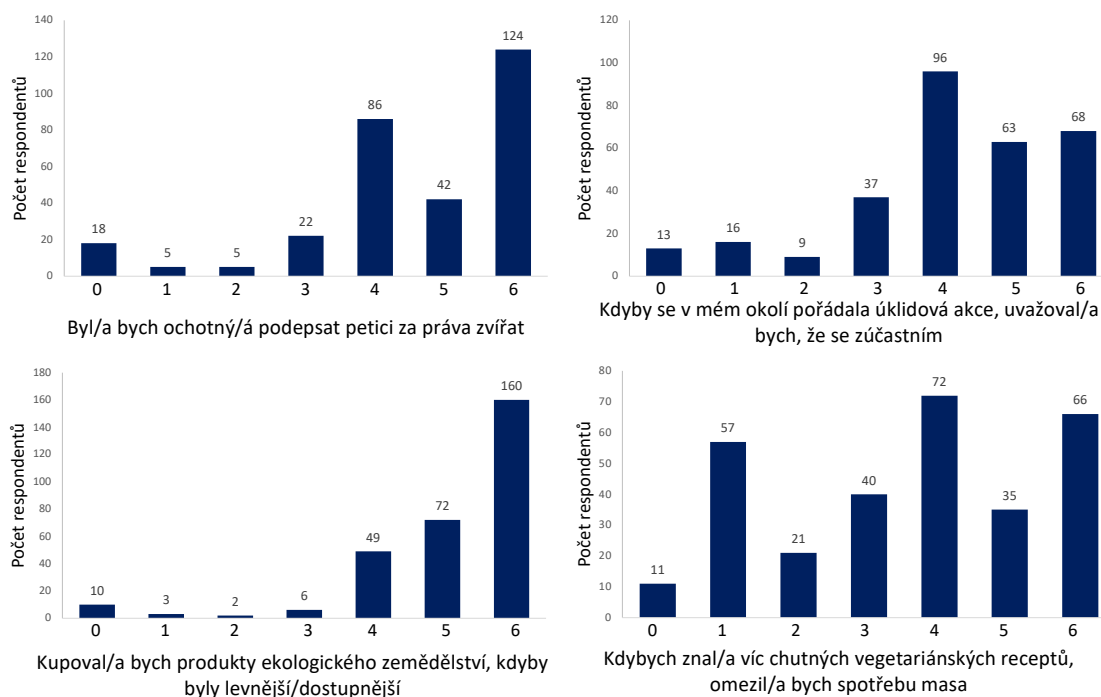
Maximální skóre, kterého bylo možné v dotazníku dosáhnout v rámci jednotlivé složky postoje, bylo 36. Tohoto skóre se respondentům podařilo dosáhnout v rámci složky kognitivní a afektivní. Behaviorální složka zaostávala o 5 bodů (tab. 5). Průměrné skóre bylo nejvyšší u složky afektivní (25 bodů), nejnižší bylo naopak u složky behaviorální (19 bodů). Nejnižší zaznamenané celkové proenvironmentální skóre činilo 29 bodů. Nejvyšší poté 99 bodů ze 108 možných. Průměrné proenvironmentální skóre bylo 67 bodů, což představuje 62 % z maximálního skóre (tab. 5). Pro prezentaci výsledků byly vybrány čtyři otázky pro každou složku postoje. Otázky byly zvoleny na základě pestrosti odpovědí respondentů.

Tab. 5 Přehledová tabulka minimálního, průměrného a maximálního skóre dosaženého v dotazníkovém šetření

Složka postoje	Minimální dosažené skóre	Průměrné dosažené skóre	Maximální dosažené skóre
Kognitivní	3	22,59	36
Afektivní	10	25,38	36
Behaviorální	5	18,74	31
Celkové proenvironmentální skóre	29	66,70	99

Kognitivní složka postoje

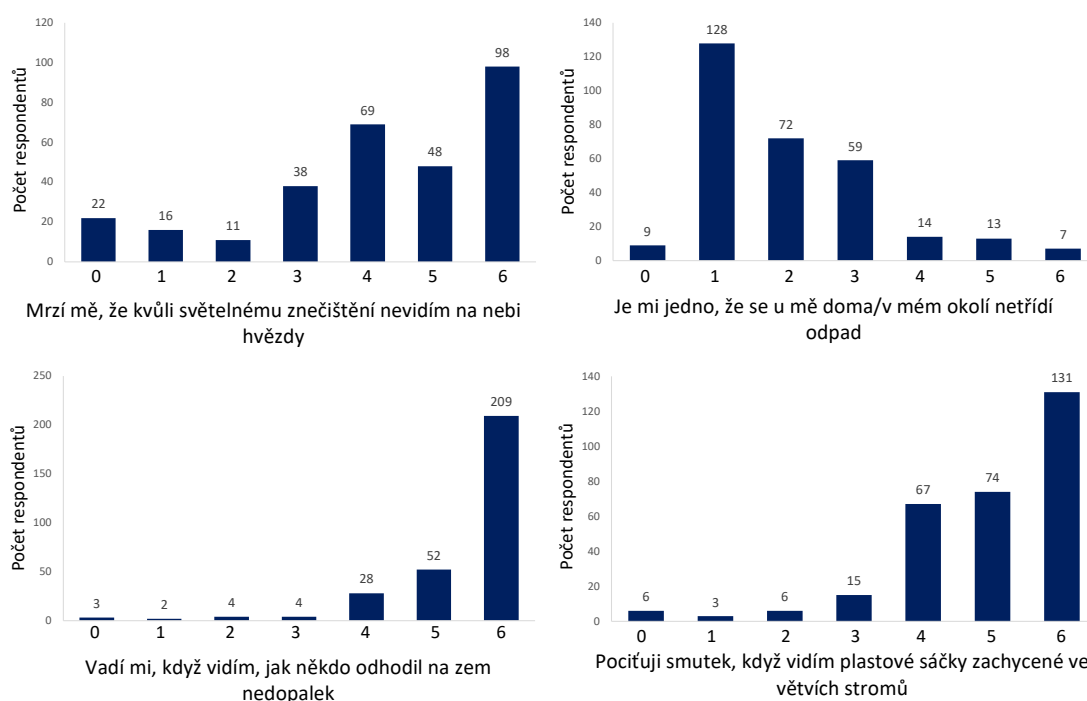
Petici za práva zvířat by bylo ochotno podepsat až 252 respondentů, z čehož těch nejdohodlanějších je více než třetina z celkového počtu (124 osob). U otázky týkající se úklidové akce již počet na nejvyšší příčce klesá a nejvíc respondentů se soustředí spíše ke středu škály – spíše by se zúčastnilo 96 osob a 37 by se jich spíše nezúčastnilo. Avšak kladný postoj převažuje nad negativním, a to s celkovým počtem 227 souhlasných odpovědí. Kdyby byly produkty ekologického zemědělství levnější nebo dostupnější, kupovalo by je zcela určitě 160 lidí. Pouze 21 lidí v této otázce vyjádřilo svůj nesouhlas nebo neschopnost odpovědět. Otázka ohledně vegetariánství se stala nejvíce kontroverzní, protože obě části škály jsou zde hojně zastoupeny. Nesouhlasná škála se zastoupením 118 hlasů však na souhlasnou škálu ztrácí 55 hlasů. Když se podíváme na samotné konce škál, vidíme, že rozdíl mezi nimi činí pouhých 9 osob (obr. 7).

Obr. 7 Grafy znázorňující četnosti odpovědí na otázky zaměřené na kognitivní složku postoje

Afektivní složka postoje

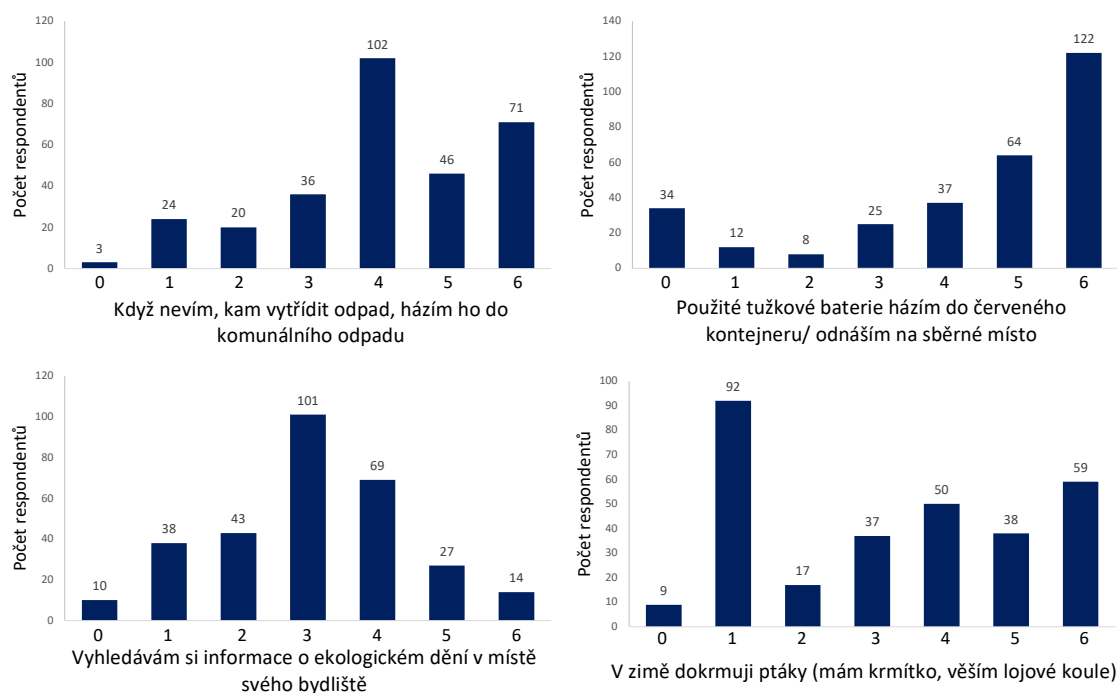
Více než dvěma třetinám všech respondentů je líto, že na nebi nevidí hvězdy kvůli světelnému znečištění. Posoudit tuto problematiku nedokázalo 22 respondentů. Otázka ohledně třídění odpadu byla bodována pomocí obrácené škály, tedy 259 lidem vadí, když se u nich doma nebo v jejich okolí netřídí odpad. Ohledně odhození nedopalku na ulici byli respondenti konzistentní, 289 lidí situaci ohodnotilo tak, že jim vadí, z čehož 209 lidem vadila na té nejvyšší míře. S nedopalky odhozenými na zem souhlasí pouze 10 osob a 3 se k otázce nevyjádřily. Sáčky zachycené ve větvích stromů působí smutek 272 respondentům. S výrokem zde nesouhlasí 24 lidí a 6 se jich zdrželo odpovědi (obr. 8).

Obr. 8 Grafy znázorňující četnosti odpovědí na otázky zaměřené na afektivní složku postoje

Behaviorální složka postoje

Až 219 lidí se přiznalo k tomu, že když neví, kam vytrít odpad, tak ho hází do komunálního odpadu. S tímto výrokem na druhou stranu nesouhlasí 80 lidí. Použité tužkové baterie hází do červeného kontejneru nebo odnáší na sběrné místo až 223 osob. Na tuto otázku nezvládlo odpovědět 34 osob a s výrokem nesouhlasí 45 lidí. Lidí, kteří si nevyhledávají informace o dění v místě bydliště je o 62 více než těch, kteří tuto činnost dělají. Výrazná polarita panuje v otázce týkající se dokrmování ptáků. Ptáky v zimě dokrmuje 147 lidí a 146 tak nečiní (obr. 9).

Obr. 9 Grafy znázorňující četnosti odpovědí na otázky zaměřené na behaviorální složku postoje

Mezi jednotlivými složkami postoje byly nalezeny středně silné pozitivní korelace. Nejvyšší korelace byla nalezena mezi afektivní a behaviorální složkou postoje ($r = 0,587$, $p < 0,001$). Nejnižší hodnota korelačního koeficientu naopak byla nalezena mezi kognitivní a behaviorální složkou ($r = 0,490$, $p < 0,001$). Při porovnání jednotlivých složek postoje ve vztahu k celkové životní spokojenosti nebyla nalezena korelace ani velmi slabá (tab. 6).

Tab. 6 Korelační koeficienty mezi jednotlivými složkami postoje vzájemně mezi sebou a celkovou spokojeností

	Kognitivní složka	Afektivní složka	Behaviorální složka
Kognitivní složka	—	—	—
Afektivní složka	0,510***	—	—
Behaviorální složka	0,490***	0,587***	—
Celková spokojenost	0,064	0,062	0,151**

Vysvětlivky: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$

4.2 Výsledky dotazníku Uklid'me Olomouc

Akce Uklid'me Olomouc se zúčastnilo 8 osob, které se zároveň staly respondenty v přidruženém výzkumu (v tabulkách označeny čísly 1 až 8). Jednalo se o 7 žen a jednoho

muže. Všech 8 osob vyplnilo dotazník před akcí i po akci. Až na jednu výjimku, byli všichni zúčastnění studenty oboru Ekologie a ochrana životního prostředí (EOŽP) na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

V prvním dotazníku byla položena otázka na míru introverze a extroverze respondenta. Nejčastěji volenou byla odpověď „spíše extrovert“ a „spíše introvert“. Pouze jedna osoba se označila za extroverta. Aktuální nálada byla hodnocena jako dobrá – průměr pro celou skupinu respondentů činil 4,12 bodu (tab. 7). Spokojenost se životem a aktuální spokojenost se životem se od sebe mírně lišily – rozdíl činil 0,25 bodu s tím, že průměrná aktuální spokojenost byla o čtvrt bodu vyšší než spokojenost se životem.

Tab. 7 Odpovědi z prvního dotazníku vyplněného před úklidovou akcí

Respondent	Pohlaví	Studovaný obor	Introverze, extroverze	Aktuální nálada	Spokojenost se životem	Aktuální spokojenost
1	Žena	EOŽP	SE	5	3	4
2	Žena	EOŽP	SI	4	4	4
3	Žena	EOŽP	SE	2	4	3
4	Žena	EOŽP	SI	5	5	4
5	Žena	EOŽP	SI	4	4	5
6	Muž	–	SE	5	4	5
7	Žena	EOŽP	E	4	3	5
8	Žena	EOŽP	SI	4	4	3
Průměr:			-	4,125	3,875	4,125

Vysvětlivky: E = extrovert, SE = spíše extrovert, SI = spíše introvert

Dále byla v dotazníku posuzována motivace respondentů k proenvironmentálnímu chování, odpovědi jsou shrnuty v tabulce 8. Nejčastěji se objevovala motivace pomoci přírodě (5x). Avšak dvakrát byla zmíněna i socializace s přáteli.

Tab. 8 Vysvětlení respondentů, proč se rozhodli zúčastnit úklidové akce

Respondent	Z jakého důvodu jste se rozhodli účastnit této akce?
1	udělat správnou a užitečnou činnost
2	pomoc naší znečištěné planetě
3	ráda pomáhám přírodě a zajímám se o ŽP
4	udělat něco pro přírodu, čas strávený s přáteli
5	protože chci uklidit přírodu
6	udělat dobrou věc pro lidstvo a planetu
7	chci být prospěšná
8	pomoc, socializace, na chvíli se soustředit na něco jiného

Respondenti byli dále požádáni o to, aby seřadili životní hodnoty uvedené v tabulce 9 podle toho, jakou váhu jim připisují ve svém životě. Hodnoty označené červenou barvou jsou vnitřně orientované. Můžeme vidět, že tyto vnitřní hodnoty se nejčastěji umisťovaly na prvních místech žebříčku (tab. 9).

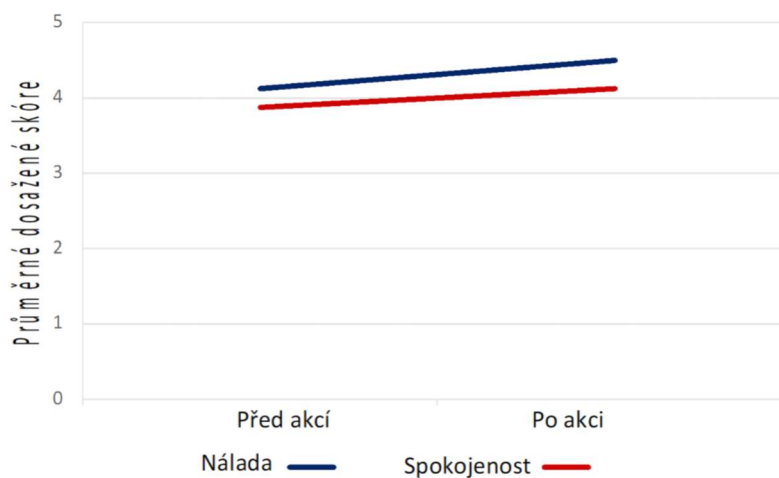
Tab. 9 Odpovědi respondentů na otázku ohledně preference životních hodnot a hodnocené výroky

	Seřazení výroků od nejdůležitějšího po nejméně důležitý						
	1. místo	2. místo	3. místo	4. místo	5. místo	6. místo	7. místo
1	7	6	3	2	5	4	1
2	6	2	3	4	5	1	7
3	2	6	4	3	5	7	1
4	6	4	5	2	7	3	1
5	2	4	6	3	5	7	1
6	5	2	4	6	3	1	7
7	2	-	-	-	-	-	-
8	2	4	3	5	6	7	1

Číslo výroku	Výrok
1	Být známý, uznávaný a respektovaný
2	Sebepřijetí a osobní rozvoj
3	Finanční nezávislost, mít dobře placenou práci
4	Navazování hlubokých a trvalých emočních vztahů
5	Být prospěšný lidem ve svém okolí, přinášet užitek
6	Mít dobré fyzické zdraví
7	Být upravený, hezky se oblékat, vypadat reprezentativně

Vysvětlivky: červeně jsou označeny vnitřně orientované

Průměrná hodnota aktuální nálady po akci zaznamenala nárůst o 0,375 bodu na hodnotu 4,5 z 5 možných. O 0,25 bodu se zvedla i průměrná hodnota spokojenosti s vlastním životem. Změna je dobře patrná v grafu na obrázku 10.

Obr. 10 Graf znázorňující průměrnou náladu a životní spokojenost respondentů před akcí a po akci

Tab. 10 Srovnání dat sebraných před úklidovou akcí a po ní

Respondent	Nálada před	Nálada po	Spokojenost se životem před	Spokojenost se životem po
1	5	5	3	3
2	4	4	4	4
3	2	4	4	4
4	5	5	5	5
5	4	4	4	4
6	5	4	4	5
7	4	5	3	4
8	4	5	4	4
Průměr:	4,125	4,5	3,875	4,125

Na závěr byli respondenti požádáni o zhodnocení toho, co jim akce Uklid'me Olomouc přinesla. Odpovědi jsou shrnuty v tabulce 11. Sedm z osmi lidí napsalo, že jim akce přinesla dobrý nebo lepší pocit.

Tab. 11 Odpovědi na otázku, co respondentům přinesla úklidová akce

Respondent	Co Vám akce Uklid'me Olomouc přinesla?
1	Lepší pocit ze sebe
2	Odreagování, pobyt v přírodě se super lidmi
3	Dobry pocit, že se odvedla nějaká práce, budou vzpomínky a zážitky
4	Dobry pocit z udělané práce, špatný z toho, jaká prasata lidi jsou
5	Lepší pocit, že jsem aspoň trochu vyčistila přírodu
6	Dobry pocit, že jsem něco udělal pro okolí
7	Zábavu s přáteli, dobrý pocit
8	Dobry pocit a nové vzpomínky

5 Diskuze

Diskuze je rozdělena do dvou podkapitol pro dvě části provedeného výzkumu. První část je věnována diskuzi výsledků online dotazníkového šetření nesoucího název Jste šťastní? A jakou má to štěstí barvu? Tato část výzkumu se zabývala hledáním vztahu mezi proenvironmentalitou a životní spokojeností a jak je tento vztah případně ovlivněn pohlavím a osobnostními charakteristikami. Ve druhé části jsou diskutovány výsledky terénního zkoumání vlivu proenvironmentální aktivity na vnímání aktuální nálady a životní spokojenosti pomocí dotazníku Uklid'me Olomouc.

5.1 Jste šťastní? A jakou má to štěstí barvu?

Tento dotazník vyplnilo celkem 312 respondentů, z čehož 112 tvořili muži a 200 ženy. Nejvíce zastoupenou skupinou byli studenti vysoké školy, což bylo způsobeno tím, že dotazník byl distribuován hlavně v rámci vysoké školy. Největší nárůst odpovědí byl zaznamenán v prvních dnech od začátku distribuce dotazníku. Po několika dnech výrazný nárůst odpovědí ustal.

Hlavním cílem tohoto dotazníku bylo zjistit, zda existuje vztah mezi proenvironmentálními postoji a životní spokojeností. Obě veličiny byly vzájemně statisticky porovnávány. Mezi celkovou životní spokojeností a celkovým proenvironmentálním skóre nebyla nalezena statisticky významná korelace. Vzhledem k tomu, že v podobných výzkumech korelace nalezeny byly (Brown a Kasser 2005; Suárez-Varela a kol. 2016; Kasser 2017), je na místě ptát se, proč tomu tak nebylo i v tomto výzkumu.

Prvním zásadním nedostatkem může být nerozlišení životní spokojenosti podle způsobu, jakým lidé spokojenosti v životě dosahují. Častá je totiž práce s rozlišením tzv. hédonické a eudaimonické životní spokojenosti. Hédonická je spíše materialistická, spojená s tím, že lidé dosahují pocitu spokojenosti nakupováním a spotřebou a vyhýbáním se nepříjemným situacím (Richins 2017). Pro hédonické lidi je například šetření energiemi nebo jízda městskou hromadnou dopravou obětí a překážkou v dosahování blahobytu (Binder a kol. 2019). Proto je tento druh životní spokojenosti často spojen negativně s proenvironmentálními postoji i chováním (Venhoeven a kol. 2013).

Oproti tomu princip eudaimonické životní spokojenosti je mnohem blíže k pozitivnímu vztahu s proenvironmentalitou. Je totiž charakterizován tím, že je

dosahován smysluplnými a ctnostnými činnostmi, které člověka následně naplňují spokojeností. Tito lidé jsou častěji altruističtí, protože to v nich posiluje eudaimonické pocity (Natuveli a Watts 2020). Eudaimoničtí lidé jsou šťastnější a více zaměřeni na komunitu i proenvironmentální chování (Brown a Kasser 2005; O'Brien 2008). Proto by bylo vhodné, kdyby životní spokojenost byla rozlišena na hédonickou a eudaimonickou – každá z nich se totiž ve vztahu k proenvironmentalitě chová jinak.

S tím do jisté míry souvisí i vize smyslu života. Ta v dotazníku také nebyla nijak ošetřena. Velmi pozitivní vztah mezi životní spokojeností a proenvironmentalitou totiž vychází z ekologicky orientovaného životního stylu, kdy je být co nejvíc ekologicky šetrný smyslem života člověka. Proenvironmentální chování v takovém případě člověku umožňuje naplňovat svůj život a činí ho šťastným (Kasser 2017).

Se smyslem života a eudaimonickou a hédonickou životní spokojeností dále souvisí systém hodnot, které člověk v životě zastává. Kasser a Ryan nabídli jednoduchý systém vnitřních a vnějších hodnot, kdy vnitřní hodnoty představují eudaimonickou životní spokojenost a vnější hodnoty tu hédonickou. Seznam obsahuje sedm položek a kdyby byl do dotazníku implementován, mohl by významně pomoci v řešení zkoumané problematiky (Kasser a Ryan 1996).

Slabá pozitivní korelace mezi celkovou životní spokojeností a celkovou proenvironmentalitou však byla nalezena u žen. Ženy se navíc ukázaly jako obecně proenvironmentálnější než muži. Může to být tím, že ženy více vnímají negativní vlivy lidské činnosti na životní prostředí a chovají odlišné hodnoty než muži (Steel 1996; Fransson a Gärling 1999).

Dále byly porovnávány osobnostní charakteristiky v závislosti na pohlaví. Zde se ukázalo, že optimistické ženy jsou v průměru více proenvironmentální než pesimistické ženy, ale i optimističtí muži. U mužů míra optimismu a pesimismu nehrála roli, ale bylo zjištěno, že introvertní muži jsou více environmentální než muži extrovertní. Introvertní ženy však introvertní muže v míře proenvironmentality opět překonaly, a i z tohoto srovnání vyšly jako proenvironmentálnější.

Optimismus zde mohl hrát roli proto, že optimističtí lidé jsou šťastnější a šťastnější lidé se rovněž často zapojují do různých aktivit včetně těch proenvironmentálních, což v nich pocit štěstí a spokojenosti obvykle jen posiluje (Kasser 2017). To může být vysvětlením, proč jsou optimistické ženy proenvironmentálnější, ale nevysvětluje to, proč u mužů tento rozdíl nebyl nalezen.

Že introvertní muži jsou více proenvironmentální než extrovertní a že extrovertní ženy jsou více proenvironmentální, než ty introvertní vyšlo stejně i ve výzkumu Bordena a Francise z roku 1978. Výzkumníci zde zjišťovali, kdo je více proenvironmentální a kdo se spíše zapojí do ekologického hnutí a zkoumali zde i sociální aspekt. Zjistili, že muži a ženy mají pravděpodobně odlišné motivy k tomu, stát se součástí ekologického hnutí. Extrovertní ženy zde vidí možnost seberealizace a společenského uznání. Introvertní ženy tento faktor spíše odrazoval od vstupu do hnutí a rovněž se v posouzení míry proenvironmentality ukázaly jako méně proenvironmentální. U introvertních mužů to však bylo naopak. Borden a Francis nabízí vysvětlení, že introvertní muži jsou orientováni spíše na konkrétní ekologické problémy než na společenskou stránku věci. Extrovertní muži podle nich totiž své postavení ve společnosti upevňují v odlišných aktivitách, než je účast na ekologickém hnutí (Borden a Francis 1978). Novější studie však míru extroverze neshledávají jako významný prediktor míry proenvironmentality (Hirsh a Dolderman 2007; Brick a Lewis 2014).

Proenvironmentální postoje samotné mohly být v dotazníku konceptualizovány lépe. Bylo zjištěno, že lidé, kteří jsou více propojeni s přírodou, jsou nejen proenvironmentálnější, ale i šťastnější (Capaldi a kol. 2014). Propojeností s přírodou se přímo zabývají čtyři etické postoje k přírodě definované českým environmentálním psychologem Janem Krajhanzlem. Jedná se o postoj panský, správcovský, romanticko-spirituální a partnerský. První dva by se daly označit jako antropocentrické a materialistické, druhé dva jako biocentrické s vysokou úrovní propojenosti s přírodou (Krajhanzl 2014).

Složky postoje však byly měřeny pomocí modelu trojsložkového, který měl reflektovat jednotlivé složky postoje (kognitivní, afektivní a behaviorální). Všechny složky však byly měřeny stejně – tedy jako psaný výrok. Ačkoliv tedy měly za úkol měřit odlišné složky, stále se jednalo o kognitivní hodnocení abstraktní situace, kdy objekt postoje nebyl přímo přítomen (Greenwald 1968). Na nedostatky této metody poukázal již LaPierre v roce 1934 – svým výzkumem totiž dokázal, že postoje vůbec nemusí odpovídat tomu, jak se člověk nakonec zachová (LaPierre 1934). Lepší by tedy bylo, aby byl přítomen objekt postoje – v online dotazníkovém šetření se to dalo ošetřit například vložením fotografie.

Pokud navíc respondenti neměli v životě dostatek zkušeností s objekty postoje nebo byli s daným objektem v kontaktu jen velice krátce, postoj k dané věci se u nich

vůbec nemusel vytvořit. To může vysvětlovat vysokou četnost výběru možnosti „neumím odpovědět“ u některých otázek (např. jestli je mrzí, že na nebi nevidí hvězdy kvůli světelnému znečištění) respondenti možná opravdu neuměli odpovědět, protože k dané věci žádný postoj nezastávali (Eagly a Chaiken 2007).

U volby výroků, které měly představovat konkrétní situace, mohlo být vzato do úvahy, že některá chování jsou prezentovaná jako oběť, a tudíž se nedá očekávat, že je lidé budou chtít provádět (Brown a Kasser 2005). Dobrým příkladem je otázka týkající se omezení spotřeby masa, která byla charakteristická vysokou variabilitou odpovědí. Oproti tomu otázka, která poukazovala na benefity, byla hodnocena mnohem pozitivněji – jednalo se v tomto případě na nákup produktů ekologického zemědělství, v případě, že by byly levnější či dostupnější. To je tvrzení atraktivní i pro osoby s hédonickým typem životní spokojenosti, protože to nijak neomezuje jejich spotřebu (Binder a kol. 2019).

Aby se prokázal potenciální pozitivní vztah s životní spokojeností, mohly prezentované výroky zahrnovat situace, které často pocit spokojenosti v lidech vzbuzují. Jedná se například o zakomponování sociálních interakcí. Prezentovány byly totiž hlavně situace, které neevokovaly účast dalších lidí a tím pádem ani možnost sociálních interakcí, která je pro lidi přitažlivá a zvyšuje jejich celkovou spokojenost (Kasser 2017).

Nalezená pozitivní korelace mezi jednotlivými složkami postoje souvisí s tím, jaké zkušenosti mají respondenti s jednotlivými prezentovanými objekty postoje. Pokud s nimi zkušenosti mají, konzistence mezi komponentami stoupá. Pokud však moc zkušeností nemají a častěji volí odpověď „neumím odpovědět“, pak konzistence klesá (Breckler 1984).

5.2 Uklidíme Olomouc

Tento výzkum proběhl za účelem zjistit, jaký vliv bude mít vykonání proenvironmentální aktivity na aktuální náladu a na vnímání subjektivní spokojenosti se životem. Výzkumu se zúčastnilo pouze 8 osob. Předmětem diskuze bude možné vysvětlení účasti vybraných jedinců, změny v jejich náladách a míře spokojenosti a jakou roli zde hrály zastávané životní hodnoty.

Prvním vysvětlujícím faktorem, proč se vybraní respondenti rozhodli akce zúčastnit, je jejich studovaný obor. Celkem 7 z 8 zúčastněných bylo studenty oboru Ekologie a ochrana životního prostředí. Tito lidé mohou cítit větší míru odpovědnosti vůči

společnosti a zároveň je u nich předpoklad hlubšího povědomí o ekologických problémech (Hines a kol. 1987).

Druhým faktorem, který mohl pozitivně ovlivnit jejich rozhodnutí se akce zúčastnit, mohl být, že měli dobrou náladu. Dobrá nálada totiž způsobuje to, že se lidé obecně chovají více altruisticky, než kdyby byli například smutní (Lyubomirsky a kol. 2005). A do altruistického chování spadá i to proenvironmentální, protože je rovněž přínosné pro společnost (Kasser 2017). Rovněž bylo zjištěno, že průměrná nálada byla po úklidu ještě lepší než před ním, takže může hrát roli jak prediktoru, tak i důsledku proenvironmentálního chování (Kaida a Kaida 2016).

Tento dobrý pocit může mít různé motivace – obecně jsou ale altruistického charakteru. To znamená, že je toto chování nějakým způsobem nákladné – vyžaduje například čas. A bylo prokázáno, že proenvironmentální chování, která byla nákladnější, spíše způsobovala vyšší úroveň následné spokojenosti než ta, která tak nákladná nebyla (Batson a Weeks 1996; Schmitt a kol. 2018; Binder a Blankenberg 2017).

S tímto aspektem souvisí také to, kde dané chování provozujeme. Pokud jsme proenvironmentální, když jsme sami a nikdo nás u toho nevidí, nepřinese nám to takovou míru spokojenosti, jako když existuje možnost, že naše počínání bude mít svědky. To, že nás někdo vidí dělat něco, co je dobré pro společnost, v nás vzbudí pocity, že jsme udělali správnou věc a zvýšili zároveň svou reputaci, což způsobí, že se pak cítíme spokojenější (Harbaugh 1998; Sexton a Sexton 2014).

Proenvironmentální chování typu úklidové akce v sobě však skrývá ještě další cenný benefit, který rovněž může vysvětlovat, proč se lidé akce zúčastnili a po jejím skončení se cítili lépe. Je jím přítomnost jiných lidí, což znamená i možnost socializace. Zúčastněním akce tedy nejen že uděláme něco dobrého pro planetu, ale i pro nás samotné – naplníme důležitou lidskou potřebu družnosti s jinými lidmi což vede k vnitřnímu uspokojení (Kasser 2017). To koneckonců respondenti na konci dotazníku také uváděli.

Dalším důležitým prediktorem proenvironmentálního jednání je systém hodnot – neboli to, co považujeme v životě za nejdůležitější. Pokud jsou naše hodnoty zaměřeny vnitřně – tedy pokud je pro nás důležité mít hluboké emoční vztahy s druhými lidmi, rozvíjet naši osobnost a být prospěšný svému okolí, je toto silným prediktorem pro to, abychom se chovali altruisticky i proenvironmentálně (Richins a Dawson 1992; Kasser a Ryan 1996; Brown a Kasser 2005).

To, v čem je proenvironmentální chování přínosné, však může být pro některé i překážkou. Na zúčastnění se úklidové akce je potřeba vyhradit si mnoho času, což je náročné i pro jedince motivované, mající výrazně proenvironmentální postoje. Jedná se zkrátka o oběť. A když je něco prezentováno jako oběť, je těžké věřit tomu, že to následně přinese pozitivní emoce. Proto k tomu lidé příliš motivovaní nejsou (Brown a Kasser 2005).

6 Závěr

V rámci této bakalářské práce byl studován vztah mezi proenvironmentalitou a životní spokojeností. Vztah byl zkoumán pomocí dvou dotazníkových šetření, z nichž jedno proběhlo online formou a dosáhlo konečného počtu 312 respondentů. Druhé dotazníkové šetření proběhlo v návaznosti na dobrovolnou úklidovou akci a mělo za cíl zjistit, jaký vliv má vykonání této proenvironmentální aktivity na celkovou životní spokojenost a aktuální náladu respondentů. Obě tyto veličiny byly měřeny před zahájením akce a po ukončení akce. Tohoto výzkumu se zúčastnilo osm osob.

Na základě statistického zpracování dat byla nalezena slabá pozitivní korelace v případě rozdělení vzorku na muže a ženy. Tato korelace byla nalezena u žen. V případě vyhodnocení vztahu v rámci celého souboru korelace nalezena nebyla. Bylo také zjištěno, že ženy jsou v průměru více proenvironmentální než muži. Dalším zásadním zjištěním bylo, že optimistické ženy jsou více proenvironmentální než ženy pesimistické. U mužů hrála roli míra introverze a extroverze – introvertní muži byli více proenvironmentální než ti extrovertní. Rovněž byla zjištěna středně silná pozitivní korelace mezi jednotlivými složkami postoje.

Druhý výzkum prokázal mírné zlepšení nálady a mírné zlepšení subjektivního vnímání celkové životní spokojenosti po účasti na proenvironmentální aktivitě. Vzorek respondentů byl však příliš malý, a tak by bylo vhodné tento výzkum replikovat na podobné akci s větším počtem účastníků. Zároveň by bylo zajímavé zkoumat, jaký dopad na životní spokojenost má proenvironmentální chování v dlouhodobém horizontu.

Pro budoucí práce, které se budou zabývat vztahem mezi proenvironmentalitou a životní spokojeností bych navrhovala blíže specifikovat životní spokojenost – nejlépe odhalit, jakého charakteru jsou její motivy – tedy zda jsou eudaimonické nebo hédonické. Rovněž by bylo vhodné zjišťovat, co je pro lidi důležité a proč – co je vede nebo naopak odrazuje od konkrétních proenvironmentálních chování? Jaké jsou jejich motivy?

7 Literatura

- Ajzen I. 2005. *Attitudes, Personality and Behaviour*. 2nd ed. McGraw-Hill Education. 178 s.
- Ajzen I, Fishbein M. 1977. Attitude-Behavior Relations: A Theoretical Analysis and Review of Empirical Research. *Psychological Bulletin* 84(5):888–918.
- Albarracin D, Wyer R. 2001. Elaborative and Nonelaborative Processing of a Behavior-Related Communication. *Personality and Social Psychology Bulletin* 27(6):691–705.
- Allport GW. 1935. Attitudes. In: Murchison C. *Handbook of Social Psychology*. Illinois: Clark University Press. s. 798–844.
- Bamberg S. 2003. How Does Environmental Concern Influence Specific Environmentally Related Behaviors? A New Answer to an Old Question. *Journal of Environmental Psychology* 23(1):21–32.
- Baštecká B, Mach J, Goldmann P, Janečková H. 2015. *Klinická psychologie*. Praha. 742 s.
- Batson CD, Weeks JL. 1996. Mood effects of unsuccessful helping: Another test of the empathy-altruism hypothesis. *Personality and Social Psychology Bulletin* 22(2):148–157.
- Binder M, Blankenberg AK. 2017. Green lifestyles and subjective well-being: More about self-image than actual behavior?. *Journal of Economic Behavior and Organization* 137:304–323.
- Binder M, Blankenberg AK, Guardiola J. 2019. Does it have to be a sacrifice? Different notions of the good life, pro-environmental behavior and their heterogeneous impact on well-being. 167:1–37.
- Blumer H. 1939. *An appraisal of Thomas and Znaniecki's The Polish peasant in Europe and America*. New York: Social science research council. 210 s.
- Borden RJ, Francis JL. 1978. Who cares about ecology? Personality and sex differences in environmental concern. *Journal of Personality* 46(1):190–203.
- Breckler SJ. 1984. Empirical validation of affect, behavior, and cognition as distinct components of attitude. *Journal of Personality and Social Psychology* 47(6):1191–1205.
- Brick C, Lewis GJ. 2014. Unearthing the “Green” Personality: Core Traits Predict Environmentally Friendly Behavior. *Environment and Behavior* 48(5):635–658.

- Brown KW, Kasser T. 2005. Are Psychological and Ecological Well-being Compatible? The Role of Values, Mindfulness, and Lifestyle. *Social Indicators Research* 74:349–368.
- Campbell DT. 1963. Social Attitudes and Other Acquired Behavioral Dispositions. In: Koch S. *Psychology: A study of a science*. New York: McGraw-Hill Book Company. s. 94–172.
- Capaldi CA, Dopko RL, Zelenski JM. 2014. The relationship between nature connectedness and happiness: a meta-analysis. *Frontiers in Psychology* 5(976):1–15.
- Catton WR, Dunlap RE. 1978. Environmental Sociology: A New Paradigm. *The American Sociologist* 13(1):41–49.
- Cryder CE, Lerner JS, Gross JJ, Dahl RE. 2008. Misery Is Not Miserly: Sad and Self-Focused Individuals Spend More. *Psychological Science* 19(6):525–530.
- Cunsolo, A, Ellis, NR. 2018. Ecological grief as a mental health response to climate change-related loss. *Nature Climate Change*, 8(4):275–281.
- De Young R. 1996. Some Psychological Aspects of Reduced Consumption Behavior: The Role of Intrinsic Satisfaction and Competence Motivation. *Environment and Behavior*. 28(3):358–409.
- De Young R. 2000. Expanding and evaluating motives for environmentally responsible behavior. *Journal of Social Issues* 56(3):509–526.
- Diener E, Emmons RA, Larsen RJ, Griffin S. 1985. The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment* 49(1):71–75.
- Diener E, Seligman MEP. 2004. Beyond Money: Toward an Economy of Well-Being. *Psychological Science in the Public Interest* 5(1):1–31.
- Dunlap RE, Van Liere KD. 1978. The “New Environmental Paradigm”. *The Journal of Environmental Education* 9(4):10–19.
- Eagly AH, Chaiken S. 2007. The advantages of an inclusive definition of attitude. *Social Cognition* 25(5):582–602.
- Fishbein M, Ajzen I. 2000. Attitudes and the Attitude-Behavior Relation: Reasoned and Automatic Processes. *European Review of Social Psychology* 11:1–33.
- Fransson N, Gärling T. 1999. Environmental Concern: Conceptual Definitions, Measurement Methods, and Research Findings. *Journal of Environmental Psychology* 19(4):369–382.

- Furchheim P, Martin C, Morhart F. 2020. Being green in a materialistic world: Consequences for subjective well-being. *Psychology and Marketing* 37:114–130.
- Gifford R, Sussman R. 2012. Environmental Attitudes. In: Clayton S. *The Oxford Handbook of Environmental and Conservation Psychology*. Oxford: Oxford University Press. pp. 65–80.
- Gilligan T, Huebner S. 2007. Initial Development and Validation of the Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale –Adolescent Version. *Applied Research in Quality of Life* 2(1):1–16.
- Greenwald AG. 1968. Cognitive Learning, Cognitive Response to Persuasion, and Attitude Change. In: *Psychological Foundations of Attitudes*. New York: Academic Press. pp. 147–170.
- Güven C. 2010. Reversing the question: Does happiness affect consumption and savings behavior?. *Journal of Economic Psychology* 33(219):701–717.
- Hamplová D. 2004. *Životní spokojenost: rodina, práce a další faktory*. Praha. 48 s.
- Harbaugh, WT. 1998. What do donations buy? A model of philanthropy based on prestige and warm glow. *Journal of Public Economics*. 67:269–284.
- Heberlein T. 2012. Navigating Environmental Attitudes. *Conservation Biology* 26(4):583–585.
- Heberlein TA, Black JS. 1981. Cognitive consistency and environmental action. *Environment and Behavior* 13(6):717–734.
- Hendl J. 2015. *Přehled statistických metod*. 5. ed. Praha: Portál. 736 s.
- Herzog AR, Rodgers WL. 1981. The structure of subjective well-being in different age groups. *Journal of Gerontology* 36(4):472–479.
- Hines JM, Hungerford HR, Tomera AN. 1987. Analysis and Synthesis of Research on Responsible Environmental Behavior: A Meta-Analysis. *The Journal of Environmental Education* 18(2):1–8.
- Hirsh JB. 2010. Personality and environmental concern. *Journal of Environmental Psychology* 30(2):245–248.
- Hirsh JB, Dolderman D. 2007. Personality predictors of Consumerism and Environmentalism: A preliminary study. *Personality and Individual Differences* 43(6):1583–1593.

- Kaida N, Kaida K. 2016. Pro-environmental behavior correlates with present and future subjective well-being. *Environment Development and Sustainability* 18:111–127.
- Kasser T. 2017. Living both well and sustainably: a review of the literature, with some reflections on future research, interventions and policy. *Philosophical Transactions of The Royal Society A Mathematical Physical and Engineering Sciences* 375:1–13.
- Kasser T, Ryan RM. 1996. Further Examining the American Dream: Differential Correlates of Intrinsic and Extrinsic Goals. *Personality and Social Psychology Bulletin* 22(3):280–287.
- Krajhanzl J. 2014. *Psychologie vztahu k přírodě a životnímu prostředí*. Brno: Lipka. 200 s.
- Krech D, Crutchfield R. 1948. *Theory and Problems of Social Psychology*. New York: McGraw-Hill Book Company. 639 s.
- Kruglanski AW, Stroebe W. 2012. The making of social psychology. *Handbook of the history of social psychology*. pp. 3–15.
- LaPierre RT. 1934. Attitudes vs. Actions. *Social Forces* 13(2):230-237.
- Lepš J, Šmilauer P. 2014. *Biostatistika*. České Budějovice: Nakladatelství Jihočeské univerzity. 440 s.
- Lyubomirsky S, Sheldon KM, Schkade D. 2005. Pursuing Happiness: The Architecture of Sustainable Change. *Review of General Psychology* 9(2):111–131.
- Maloney MP, Ward MP. 1973. Ecology: Let's hear from the people: An objective scale for the measurement of ecological attitudes and knowledge. *American Psychologist* 28(7):583–586.
- Maloney MP, Ward MP a Braucht GN. 1975. A revised scale for the measurement of ecological attitudes and knowledge. *American Psychologist* 30(7):787–790.
- McIntyre A, Milfont T. 2016. Who Cares? Measuring Environmental Attitudes. In: Gifford R. *Research Methods for Environmental Psychology*. New Jersey: Wiley-Blackwell. s. 93–114.
- Milfont TL. 2009. The effects of social desirability on self-reported environmental attitudes and ecological behavior. *The Environmentalist* 29(3):263–269.

- Milfont TL, Duckitt J. 2010. The Environmental Attitudes Inventory: A valid and reliable measure to assess the structure of environmental attitudes. *Journal of Environmental Psychology* 30(1):80–94.
- Olson JM, Vernon PA, Harris JA, Jang KL. 2001. The heritability of attitudes: A study of twins. *Journal of Personality and Social Psychology* 80(6):845–860.
- O'Brien C. 2008. Sustainable Happiness: How Happiness Studies Can Contribute to a More Sustainable Future. *Canadian Psychology* 49(4):289–295.
- Pavot W, Diener E. 1993. Review of the Satisfaction With Life Scale. *Psychological Assessment* 5(2):164–172.
- Plhánková A. 2007. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia. 472 s.
- Prinzing M. 2020. Going Green Is Good for You: Why We Need to Change the Way We Think about Pro-environmental Behavior. *Ethics, Policy and Environment*:1–18.
- Proctor CL, Maltby J, Linley PA. 2010. Youth life satisfaction measures: A review. In: *Happiness and well-being: Critical concepts in psychology*. London: Routledge. 1832 s.
- Richins ML. 2017. Materialism pathways: The processes that create and perpetuate materialism. *Journal of Consumer Psychology* 27(4):480–499.
- Richins ML, Dawson S. 1992, 'A consumer values orientation for materialism and its measurement: Scale development and validation', *Journal of Consumer Research* 19:303–316.
- Rotter JB. 1966. Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied* 80(1):1–28.
- Scott D, Willits FK. 1994. Environmental attitudes and behavior: A Pennsylvania survey. *Environment and Behavior* 26(2):239–260.
- Seligman MEP, Csikszentmihalyi M. 2000. Positive psychology: An introduction. *American Psychologist* 55(1):5–14.
- Sexton SE, Sexton AL. 2014. Conspicuous conservation: The Prius halo and willingness to pay for environmental bona fides. *Journal of Environmental Economics and Management* 67(3):303–317.
- Shellenberger M, Nordhaus T. 2004. *The death of environmentalism: Global warming politics in a post-environmental world*. New York: Breakthrough Institute. 42 s.
- Shin DC, Johnson DM. 1978. Avowed happiness as an overall assessment of the quality of life. *Journal of Personality and Social Psychology* 36(4):475–492.

- Schmitt MT, Akinin LB, Axen J, Shwom RL. 2018. Unpacking the Relationships Between Pro-environmental Behavior, Life Satisfaction, and Perceived Ecological Threat. *Ecological Economics* 143:130–140.
- Steel BS. 1996. Thinking Globally and Acting Locally?: Environmental Attitudes, Behavior and Activism. *Journal of Environmental Management* 47(1):27–36.
- Steel P, Schmidt JA, Schultz J. 2008. Refining the Relationship Between Personality and Subjective Well-Being. 134(1):138–61.
- Suárez-Verela M, Guardiola J, González-Gómez F. 2016. Do Pro-environmental Behaviors and Awareness Contribute to Improve Subjective Well-being?. *Applied Research in Quality of Life* 11(2):429–444.
- Tesser A. 1993. The importance of heritability in psychological research: The case of attitudes. *Psychological Review* 100:129–142.
- Thomas W, Znaniecki F. 1918. *The Polish Peasant in Europe and America*. Boston: University of California Libraries. 544 s.
- Thompson SG, Barton MA. 1994. Ecocentric and Anthropocentric Attitudes Toward the Environment. *Journal of Environmental Psychology* 14(2):149–157.
- Venhoeven LA, Bolderdijk JV, Steg L. 2013. Explaining the Paradox: How Pro-Environmental Behaviour can both Thwart and Foster Well-Being. *Sustainability* 5(4):1372–1386.
- Vincent A, Allison DB, Rader DE, Gorman BS. 1996. The extended satisfaction with life scale: Development and psychometric properties. *Social Indicators Research* 38:275–301.
- Vojtíšková K, Patočková V, Mikešová R. 2017. Vztah obyvatel k přírodě a její ochraně. Sociologická perspektiva. Praha: Středisko společných činností AV ČR. 65 s.
- Wang E, Kang N. 2018. Does life satisfaction matter for pro-environmental behavior? Empirical evidence from China General Social Survey. 53(3):449–469.
- Weigel RH, Weigel J. 1978. Environmental concern: The development of a measure. *Environment and Behavior* 10(1):3–15.

Přílohy

Příloha A Dotazník Jste šťastní? A jakou má to štěstí barvu?	44
Příloha B Dotazník Uklidme Olomouc	50

Příloha A

Příloha A Dotazník Jste šťastní? A jakou má to štěstí barvu?

Jste šťastní? A jakou má to štěstí barvu?

Jste studentem a je Vám 16 až 26 let?

Pokud je vaše odpověď kladná, děkuji Vám, že jste si našli čas na vyplnění tohoto anonymního dotazníku.

Dotazník slouží pro účely bakalářské práce na Univerzitě Palackého v Olomouci.

1. Vyberte prosím, kolik je Vám let:

- 16
- 17
- 18
- 19
- 20
- 21
- 22
- 23
- 24
- 25
- 26

2. Jsem:

- Muž
- Žena

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Základní škola
- Střední škola s výučním listem
- Střední škola s maturitou
- Vyšší odborná škola
- Vysoká škola
- Nejsem studentem

4. Jste právě studentem některé z uvedených škol?

- Základní škola
- Střední škola s výučním listem
- Střední škola s maturitou
- Vyšší odborná škola
- Vysoká škola
- Nejsem studentem

5. Jaká je alespoň přibližná velikost obce, ve které žijete?

- do 1000 obyvatel
- 1000–5000 obyvatel
- 5000–20 000 obyvatel
- 20 000–100 000 obyvatel
- nad 100 000 obyvatel

6. Jak jste spokojeni s životním prostředím v okolí svého bydliště?

- Zcela spokojený/á
- Velmi spokojený/á
- Spíše spokojený/á

- Spíše nespokojený/á
- Velmi nespokojený/á
- Zcela nespokojený/á
- Neumím odpovědět

7. Jak jste spokojeni s dostupností přírody v okolí Vašeho bydliště?

- Zcela spokojený/á
- Velmi spokojený/á
- Spíše spokojený/á
- Spíše nespokojený/á
- Velmi nespokojený/á
- Zcela nespokojený/á
- Neumím odpovědět

8. Jsem:

- Extrovert
- Spíše extrovert
- Spíše introvert
- Introvert

9. Jsem:

- Optimista
- Spíše optimista
- Spíše pesimista
- Pesimista

10. Myslím si, že:

- Za to, co se mi v životě děje, jsem zodpovědný pouze já sám.
- Můj život je řízen nějakou vnější silou, která ovlivňuje mě i mé činy.

11. Já a partnerské vztahy:

- Mám partnera/partnerku a jsem s ním spokojený
- Mám partnera/partnerku a jsem s ním nespokojený
- Nemám partnera/partnerku a jsem s tím spokojený
- Nemám partnera/partnerku a jsem s tím nespokojený

12. Jak jste spokojeni s rodinnými vztahy?

- Zcela spokojený/á
- Velmi spokojený/á
- Spíše spokojený/á
- Spíše nespokojený/á
- Velmi nespokojený/á
- Zcela nespokojený/á
- Neumím odpovědět

13. Jak jste spokojeni s množstvím peněz, které Vám zůstává na volnočasové aktivity?

- Zcela spokojený/á
- Velmi spokojený/á
- Spíše spokojený/á
- Spíše nespokojený/á
- Velmi nespokojený/á

- Zcela nespokojený/á
- Neumím odpovědět

14. Jak jste spokojeni se svým studiem?

- Zcela spokojený/á
- Velmi spokojený/á
- Spíše spokojený/á
- Spíše nespokojený/á
- Velmi nespokojený/á
- Zcela nespokojený/á
- Neumím odpovědět

15. Jaká je Vaše aktuální nálada?

16. Byl/a bych ochotný/á podepsat petici za práva zvířat.

- Zcela souhlasím
- Velmi souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Velmi nesouhlasím
- Zcela nesouhlasím
- Neumím odpovědět

17. Vyhledávám si informace o ekologickém dění v místě svého bydliště.

- Zcela souhlasím
- Velmi souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Velmi nesouhlasím
- Zcela nesouhlasím
- Neumím odpovědět

18. Mrzí mě, že kvůli světelnému znečištění nevidím na nebi hvězdy.

- Zcela souhlasím
- Velmi souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Velmi nesouhlasím
- Zcela nesouhlasím
- Neumím odpovědět

19. V budoucnu plánuji mít svůj vlastní automobil.

- Zcela souhlasím
- Velmi souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Velmi nesouhlasím
- Zcela nesouhlasím

- Neumím odpovědět

20. Jak naléhavé je v dnešní době chovat se proenvironmentálně?

- Naprosto naléhavé
- Velmi naléhavé
- Spíše naléhavé
- Spíše nenaléhavé
- Velmi nenaléhavé
- Naprosto nenaléhavé
- Neumím odpovědět

21. Kupoval/a bych produkty ekologického zemědělství, kdyby byly levnější/dostupnější.

- Zcela souhlasím
- Velmi souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Velmi nesouhlasím
- Zcela nesouhlasím
- Neumím odpovědět

22. Vadí mi, když vidím, jak někdo odhodil na zem nedopalek.

- Zcela souhlasím
- Velmi souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Velmi nesouhlasím
- Zcela nesouhlasím
- Neumím odpovědět

23. Když nevím, kam vytrídít odpad, házím ho do směsného (komunálního) odpadu.

- Zcela souhlasím
- Velmi souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Velmi nesouhlasím
- Zcela nesouhlasím
- Neumím odpovědět

24. V zimě dokrmuji ptáky (mám krmítko, věším lojové koule).

- Zcela souhlasím
- Velmi souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Velmi nesouhlasím
- Zcela nesouhlasím
- Neumím odpovědět

25. Když se sprchuji déle, než by bylo nezbytně nutné, NECÍTÍM kvůli tomu výčitky.

- Zcela souhlasím
- Velmi souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Velmi nesouhlasím
- Zcela nesouhlasím
- Neumím odpovědět

26. Byl/a bych ochotný/á si připlatit za elektromobil.

- Zcela souhlasím
- Velmi souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Velmi nesouhlasím
- Zcela nesouhlasím
- Neumím odpovědět

27. Necítím se nepříjemně, když procházím průmyslovou zónou.

- Zcela souhlasím
- Velmi souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Velmi nesouhlasím
- Zcela nesouhlasím
- Neumím odpovědět

28. Při nákupu potravin pro mě NENÍ prioritou místo původu.

- Zcela souhlasím
- Velmi souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Velmi nesouhlasím
- Zcela nesouhlasím
- Neumím odpovědět

29. Kdybych znala víc chutných vegetariánských receptů, omezil/a bych spotřebu masa.

- Zcela souhlasím
- Velmi souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Velmi nesouhlasím
- Zcela nesouhlasím
- Neumím odpovědět

30. Je mi jedno, že se u mě doma/v mém okolí netřídí odpad.

- Zcela souhlasím
- Velmi souhlasím

- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Velmi nesouhlasím
- Zcela nesouhlasím
- Neumím odpovědět

31. Použité tužkové baterie házím do červeného kontejneru nebo odnáším do sběrné místo.

- Zcela souhlasím
- Velmi souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Velmi nesouhlasím
- Zcela nesouhlasím
- Neumím odpovědět

32. Kdyby se v mém městě měla založit skládka odpadu, napsal/a bych starostovi dopis.

- Zcela souhlasím
- Velmi souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Velmi nesouhlasím
- Zcela nesouhlasím
- Neumím odpovědět

33. Pociťuji smutek, když vidím plastové sáčky zachycené ve větvích stromů.

- Zcela souhlasím
- Velmi souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Velmi nesouhlasím
- Zcela nesouhlasím
- Neumím odpovědět

34. Kdyby se v mém okolí pořádala úklidová akce (Uklid'me Česko aj.), uvažovala bych, že se zúčastním.

- Zcela souhlasím
- Velmi souhlasím
- Spíše souhlasím
- Spíše nesouhlasím
- Velmi nesouhlasím
- Zcela nesouhlasím
- Neumím odpovědět

Příloha B

Příloha B Dotazník Uklid'me Olomouc

Uklid'me Olomouc

Datum narození:

E-mail:

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- Žena
- Muž

2. Jaký obor aktuálně studujete?

3. Jste:

- Extrovert
- Spíše extrovert
- Spíše introvert
- Introvert

4. Z jakého důvodu jste se rozhodli účastnit této akce?

5. Jaká je Vaše aktuální nálada?

- Velmi dobrá
- Spíše dobrá
- Neutrální
- Spíše špatná
- Velmi špatná

Jiná (napíšte):

6. Když se pokusíte vzít do úvahy všechny aspekty Vašeho života, jak spokojeni jste se svým životem?

- Velmi spokojený
- Spíše spokojený
- Ani spokojený, ani nespokojený
- Spíše nespokojený
- Velmi nespokojený

7. Jak spokojeni se cítíte právě teď?

- Velmi spokojený
- Spíše spokojený
- Ani spokojený, ani nespokojený
- Spíše nespokojený
- Velmi nespokojený

8. Přiřaďte prosím následující výroky podle toho, jak důležité je vnímáte ve svém životě (1 – nejdůležitější, 7 – nejméně důležité):

1	Být známý, uznávaný a respektovaný
2	Sebepřijetí a rozvoj osobnosti
3	Finanční nezávislost, mít dobré placenou práci
4	Navazování hlubokých a trvalých emočních vztahů

5	Být prospěšný lidem ve svém okolí, přinášet užitek
6	Mít dobré fyzické zdraví
7	Být upravený, hezky se oblékat, vypadat reprezentativně

Uklidíme Olomouc II

Datum narození:

E-mail:

1. Jaká je Vaše aktuální nálada?

- Velmi dobrá
- Spíše dobrá
- Neutrální
- Spíše špatná
- Velmi špatná

Jiná (napíšte):

2. Když se pokusíte vzít do úvahy všechny aspekty Vašeho života, jak spokojeni jste se svým životem?

- Velmi spokojený
- Spíše spokojený
- Ani spokojený, ani nespokojený
- Spíše nespokojený
- Velmi nespokojený

3. Co Vám akce Uklidíme Olomouc přinesla?